

Nr. 1, vol. 3,

1934.

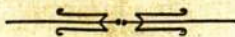
ŽVAIGŽDĒ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50 c.

Kovas m. -- March, 1934

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

VYTAUTO STEPONAČIO
BIBLIOTEKA

„ŽVAIGŽDĖ“ --BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiama A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

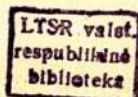
KOVAS — MARCH 1934 M.

IS „ŽVAIGZDES“ ARKYVO: APIE FEDERACIJA,
VYCIU SUMANYMA, VILNIAUS MAZYCIU
KANKINIU PASALPA...

Užprašymus ir pinigus **„ŽVAIGŽDĖ“**, 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.

Laukiant ir sulaukus šiomet 30-ties metu mūsų „spaudos laisvės“ sukaktuvių, „Zvaigždės“ žurnale talpysime, kokius gausime, tu „mūsų karionių“ dokumentus. Metus baigdami, jei visuomenės susipratimas parems, žadame atspausti minėtinųjų tose sukaktuvėse veiklų ir veikėjų knygas.

Ruošiamo nuodugnesnį Pensylvanijos lietuvių išeivių (pirmiausiai šenadoriečių) aprašymą. Visų, kurie turi ką žymėtino, prašome pagalbos.

„Zvaigždės“ Redakcija.

Iš „Žvaigždės” archyvo.

I. A m. Liet. Federacijos dalykai.

Pittsburgh, Pa. spalio m. 17 d. 1906 m.

Pusmetinė atskaita Lietuvių Katalikų Federacijos kasieriaus:

Ineiga 1906 m.:

Gegužio 28 d.:

Nuo Kun. J. Kuro Scrantono Vyskupystės
„Tėvynės Reikalų Selpimo Komiteto
iždininko \$845.46

Brželio 11 d.

Nuo Kun. Cepanano aukos Homes-
teado parapijos, Draugybės ir pavie-
nių į abelną fondą 83.35
„Griškabūdžio Agronomiškai Mokyklai 1.75

Birželio 27 d.

Nuo Kun. A. Kaupo „Griškabūdžio
Agronomiškai mokyklai” aukos surink-
tos per Susiv. L. R. K. A. seimą 14.63

Liepos 27 d.

Nuo Kun. Dargio aukos surinktos tarp
Minersville ir Reading Lietuvių 103.42
Rugpjūčio 7 d.

Auka Susivienyimo L. R. K. A. 300.00
Rugpiūčio 11 d.

Nuo p. Miškūno aukos Lietuvių iš
Newark, N. J. 56.00
Rugsėjo 15 d.

Nuo p. K. Radzevičiaus Susivienyimo
Lietuvių R. K. A. kasieriaus — aukos
Lietuvių iš Northampton 48.75 ir iš
Curtis Bay 18.25 viso 67.00

Voso ineigos 1480.61

Išeiga:

Birželio 1 d.

Agronomiškai Mokyklai Griškabūdyje
ant rankų Kun. J. Stankevičiaus 200
rublių 103.75

Moteriškai steigiamai Gimnazijai Kau-
ne 200 rublių ir pavargėliams, naš-
lėms ir siratoms Kauno gub. 200 rublių
ant rankų Kun. Jenuševičiaus 207.00

Pavargėliams našlėms ir siratoms
Suvalkų gub. ant rankų Kun. Zilinsko
200 rublių 103.75

Pavargėliams našlėms ir siratoms Vil-
niaus gub. ant rankų Kun. Kuktos
200 rublių 103.75

Birželio 9 d.

Kaštai ekspreso už knygeles „Pirmas
Lietuvių Katalikų Kongresas Amerikoje 1.20
Spalių 16 d.

Pašalpa „Satrijos Raganai” ant ranku

Kun. J. Kuro 100.00

Viso išėigos 691.45

Ineiga 1480.61

Išeiga 619.45

L. R. Federacijos kasoje lieka . . . 861.16

Pasarga: Ta suma skirstosi pagal norą aukautojų:

Agronomiškai mokyklai Griškabūdyje 16.38

In abelną fondą L. K. Federacijos . 844.78

Viso 861.16

Pargrižęs iš Lietuvos skubu paduoti Gerbiamai Lietuviskai Katalikiškai visuomeniai šią pusmetinę atskaitą dėl žinios ir dėl išvengimo galimų kilti nesusipratimų. —

B. Vaišnoras

L. K. F. Kasieris

Peržiūrėjęs Lietuvos Katalikų Federacijos kasieriaus knygas rokundų ir bankos knygutes šiuomi pranešu, jog viršpaduota kasieriaus atskaita yra teisinga. —

Kun. S. J. Cepananiš

L. K. F. Kasos Globėjas. —

II. Lietuvos vyčių sumanymu.

ATSISAUKIMAS IN LIETUVIU VISUOMENE.

Galima jau pasidžiaugti iš taip skaitlingu lietuvių organizacijų, kurių jau, rodos, niekur nestokuoja. Taipogi galima pasidžiaugti ir iš tų organizacijų veikimo, nes ne kurios iš jų jau judina ir svarbesnius klausimus, platindamos apšvieta ir skleisdamos lietuvisystę. Ziūrint tolyn ir da plačiau mąstant apie lietuvių reikalus, atrodant, juog minėta liuosa tautos armija ne apkenčia atsakančio poligono, nors negalime drįsti sakyti, juog truktų tų mūsų tautai atsidausių kareivių. Taigi pasirodo reikalas suorganizavimo naujų legijonų mūsų patriotų, kurie apsiimtų pašvęsti dalelę savo brangaus laiko prie mūsų jaunuomenės, pratinti juos prie lietuvių kalbos ir literatūros, kurti jų jaunose širdyse meilę savo tėvynės, meilę bočių kalbos ir t.t.

Taigi, kaip sakau, šiam tikslui yra reikalinga dar viena organizacija, kuri vien tik rūpintusi apie lietuvių ateitį, neleistų mūsų jaunuomenei kriksti, bet rištų juos prie vienos krūvos, vadinamos Federacija. Ateityje tokia organizacija taptų tikru milžinu, kuris daug nuveiktų dėl labo lietuvių ir lietuvisystės.

Lai skaitytojas perbėga savo minčia tokios organizacijos vertę ir reikalingumą; lygiai teatsi-

mena, jog be speciališko kokio prisirišimo mūsų jaunuomenės širdyse užšals tautystė, o ypač tuose, kurie yra gimę už Lietuvos rybų, arba maži apleidę savo tėvynę. Sis užmanymas jau stovi mano mintyje seniai ir buvau jį bandęs įvykdinti gyveniman, bet viešai išreikšti savo mintį dar nedrysau, kol susižinojau su kitais Tautos darbininkais, kurie tam užmanymui pritarė. Taigi šiuomi padrasintas juju pritarimu, viešai išreiškiu savo užmanymą, ragindamas visų miestų ir miestelių jaunuomenę rištis į draugijas ir kuopas, o toliau jau pats reikalas pasitaisys sau kelią. Cion nors trumpai paduodu tokios organizacijos mierius.

1. Sioji Federacija šaukia prie savęs viso pasaulio lietuvius, mylinčius savo tautą ir užlaikantius Rymo Katalikų tikėjimą, darbuotis pakėlime savo tautos ir kožname reikale stoti jos apginiman, kelti tarp lietuvių dorą ir susipratimą, pratinti ją prie apšvietimo ir gražaus apsiėjimo. Stengtis sužadinti juose norą darbuotis tėvynės labui, išaiškint jiems, kokia tai yra puikus ir garsus kraštas ta Lietuva.

2. Federacijos nariai susidės iš abiejų lyčių be skirtumo amžiaus.

3. Narių užduotis bus: surengti nors du kart ant metų apvaikščiojimus, pirmą pavasaryj (neaprybotame laike) kaipo tautišką šv. Kazimiero, antrą rudenyje atminčiai tų, kurie žuvo darbuodamiesi už Tėvynę ir lietuvystę.

4. Apvaikščiojime ina dalyvavimą jaunu-

menė, kad tuomi prizadinti savyje meilę tėvynės ir sutverti milžinišką neapginkluotą karuomenę.

5. Zengti pirmyn kultūriškai ir raginti jaunuomenę prie mokslo, amatų, pramonijos ir taip įvairiu užsiėmimų.

6. Kiti Federacijos mieriai, kaip tai mėnesinės mokesties nusprendimas — pasilieka Seimui, taipgi pačios kuopos gali dėl savę pasiskirti reikalingas mokestis. Apart to bus renkamos įvairiems reikalams aukos. Rateliai ir kuopos išrinks savo atstovus kongresan, iš kurių bus išrenkami Centro valdybos viršaičiai. Bet į viršaičius bus renkami geri lietuviai katalikai.

7. Visi suaukoti pinigai ir duoklės, surinkti ligi Kongreso, pāsilieka kuopų izde, vėliaus po Kongresui bus uždėta Centro Kasa ir turtas bus skiriamas per metinį arba specialį Kongres tautos reikalams.

8. Ratelių užduotis rūpintis įgyti dėl jaunuomenės sueigos vieta, kur užlaikyti knygynėlį, loštų teatrus. spektaklius ir visokius pasi-linkeminimo žaislus turėtų.

9. Centras turės susinešimus su visomis žymesnėmis lietuvių draugijomis čia ir Tėvynėje.

10. Didžiausia doma bus a*kreipta, kad sulai-kyti jaunuomenę, nuo skaitymo nedorų raštų lankymo nedorų susirinkimų ir prakalbų.

11. Suteikti medžiagišką pagelbą draugijoms, kovojančiom už lietuvių teises ir patiems stoti į kovą žodžiu ir per raštą prieš lietuvių priešus.

12. Stengtis įgyti svetimtaučių spaudos prielankumą lietuviams ir per jų laikraščius ginti savo reikalus.

13. Visi turės noriai darbuotis už tautiška garbę.

Susidarius rateliams, Federacijos mieriai bus gerinami ir tobulinami, nes atsiras daugiau tam dalykui reikalingos medžiagos ir daugiau veikėjų, kurie pils ir dailins lietuvių jaunuomenės vainiką.

Kam yra miela Lietuva, lai prisideda prie jos pakėlimo.

M. A. Norkūnas.

„Žvaigždė“ N. 31, 1912 m.

III. REIKALĖ LIETUVIŲ R. K. JAUNUOMENĖS FEDERACIJOS.

Pakėles laikraščiuose sumanymą suorganizuoti jaunuomenę į vieną taip vadinamą Federaciją gavau daug užgyrimų ir pritarimų netik nuo pavienių asmenų, bet ir nuo draugijų ir nekurių jaunimo ratelių. Taigi pasirodo, jog šis klausimas lietuviams yra labai svarbus ir daugelis jį gerai supranta. Todėl laikas jau būtų mums pasidaruoti, kad mūsų jaunuomenė pasiliktu prie mūsų, o ne tarnautų svetimiems. Laikas jau būtų pradėti tvirti jaunuomenės ratelius nors ir mažiausiai lietuvių apgyventose vietose ir rišti juos į vieną Federaciją. O tik tada mūsų tautos

vargai ir prispaudimai susimąžins, kada mūsų skriaudikai pajus mumyse galybę.

Siuomi kreipiuosi prie gerb. lietuvių dvasiš-
kijos ir pasaulinės inteligentijos. Jūs turite mū-
sų jaunuomenėje didžiausią intekmę ir pasitikė-
jimą — tad į darbą su mumis, būkite mūsų vado-
vais! Nepasigailėkite nors valandėlės savo bran-
gaus laiko mūsų tautos vilties — jaunuomnės
šiam svarbiam reikalui. Jautri jų širdis nepa-
mirš jums už tai atsidėkoti.

Trumpame laike manoma padaryti susivažia-
vimą, idant paskirti tam tikrą komisiją, kuri ves
visus organizacijos reikalus ligi seimui arba kon-
gresui. Būtų gera kad ir kitose apylinkėse būtų
paskirti panašūs laikinai komitai. Darbas, be-
abejo, daug sparčiau eitu. Ratelių skaitliui padī-
dėjus, reiktų sutaisyti Federacijos instatus, ku-
riuos galutinai užtvirtins Kongresas, kurs su-
šauks apylinkių komitetai susižinoje tarpu savęs.

Siuomi gi ištariu savo širdinga ačiu tiems
laikraščiams, kurie patalpino mano atsišaukimus
ir prisizadėjo tarnauti jaunuomenės labui ir ant
toliau. Ačiu ir tiems, kurie reikalą mažai supra-
to, vienok pripažino geru.

Valio visi kartu visi prie vieno darbo!.

M. A. Norkūnas,

162 Prospect St.,

Lawrence, Mass.

„Žvaigždė“ N. 37, 1912 m.

IV. LIETUVIŲ JAUNUOMENĖS REIKALĖ.

Jeigu iš lietuvių gabumų nekurie svetimtaučiai galėjo ligi šiol pelnyti garbę, tai, be abejonės, tie sūnus puikios, nors per ilgus metus varginamos tėvynės, turėjo savyje milžiniškas spėkas, kurias jie semia iš savo patriotizmo.

Pajudinus reikalą sutraukti vienon organizacijon mūsų jaunuomenę, tuojaus įvairiose vietose jaunimas pradėjo rištis į ratelius. Tų ratelių vadovai kreipėsi į mane reikalaudami, kad greičiau būtų sušauktas Kongresas ir išrinkta Centralinė Valdyba, kuri varkvtų mūsų ratelių veikimą. Siuomi pranešu, kad sušaukti kongresas buvo manoma pavasarį. Bet pasirodžius, kad laukti minėto laiko nebūtų galima, nes po kiekvienam nedėdieniui dyksta vis nauji rateliai, kaip pavasarį po rasotam rytui žolynėliai, tat kongresą šaukti yra reikalinga apie Naujus Metus. Nes prieš pavasarį būtinai reikės dėl minėtos organizacijos sudaryti svarbius ir pageidaujamus punktus; praleidus dabartinį taip brangų laiką, galima būtų sakyti parleista veltui visą metą. Gali būti, jog šis pirmas kongresas atras, jog patogiausias laikas kongresui laikyti yra rudenyje, tai apie rudeni vėla bus galima sušaukti antrą kongresą.

Laikome sau už priedermę ištarti padėką lietuvių dvasiškijai ir laikraščiams, kurie prisidėjo prie pakėlimo ant kojų mūsų jaunuomenės organizacijos, kuri yra mūsų tautos galybė. Paminė-

siu taipgi, jog nesitikėjome, kad atsiras tokių inteligentų tarp Amerikos lietuvių, kokių jau dabar turime minėtoje organizacijoje. Su jų pagelba tapo suorganizuoti ir dabar gyvuojantieji jaunimo rateliai. Savo tarpe jau turime įvairių profesijų ir amatų asmenų; su jų padėjimu Jaunuomenės Federacija, tikimės, pasidarys tikra tikėjimo ir tautos Gvardija.

Pranešu nariams ir narėms, jog spalio 13 dieną su pagelba kun. Urbanavičiaus ir vietinio vargonininko tapo suorganizuotas naujas ratelis Lowellyje, Mass. Tai-pat gavau laiškus iš aplinkinių miestelių, jog šią savaitę jaunimas turės savo pirmus susirinkimus, uždės jaunimo ir ten ratelius ir išrinks valdybą.

Su augšta pagarba

M. A. Norkūnas

162 Prospect St.,

Lawrence, Mass.

„Zvaižgdė“ N. 44, 1912 m.

APIE „VILNIAUS MAZYCIUS KANKINIUS”.

1921 metų spalio mėnesio pabaigoje, lenkams pradėjus persekioti lietuvių įstaigas Vilniuje, New York'o apygardoje daug rūpintasi, kad sukėlus amerikiečių opinią prieš lenkus užpuolikus. Čia atkartojame nekuriuos dokumentus, kurie buvo skaitomi vienam didžiausių protesto mitingų Cooper Union Hall New Yorke 13 d. lapkričio 1921 m. Paskiaus tie dokumentai su massmitingo nutarimais ir didesniųjų New Yorko dienraščių atsiliepimais buvo išsiuntinėti žymesniems Amerikos laikraštinkams ir valdininkams ir atkreipė didesnę visuomenės dėmesį iš dalies ir dėlto, kad buvęs prezidentas Woodrow Wilson su savo žmona apsiėmė ir buvo garsinami kaip nariai Komisijos, pasivadinusios „Relief for the Little Martyrs of Vilna” — Pašalpa Mažyčiams Vilniaus Kankiniams. — Tos komisijos valdybą sudarė: J. Mikolainienė pirmininkė ir J. Valiukienė vicepirmininke, kun. N. Petkus išdininkas, kun. A. Milukas sekretorius, kurio klebonija Maspethe buvo garsinama kaip komisijos biūras.

Sia proga prisimena Pranaičių Julės (Viešnagė Seštokuose) aprašymas tos klebonijos veiklo Didžiojo Karo ir Versailles Taikos Konferencijos

metu. Pakartoju tą aprašymą sulyg knygą: „Zvaigždės ir jos leidinių paminėjimas“ (l. 25 ir t.):

* . *

..., „Kunigo Miluko klebonija — Maspeth'e, New Yorko mieste, — karo metu virto lyg kokia politinė kanceliarija. Jo parapijos jaunimo ne vienas nespėdavo spausdinti rašomąją mašinėlę jo atsišaukimus ir laiškus į diplomatinis asmenis Amerikoje ir kitose šalyse.

Bet ne kitaip buvo ir Philadelphijoje mūs „Zvaigždės“ spaustuvėje. Negana, ka savo darbus vos teatlikdavome, o čia dar kunigas Milukas savo politinių lapelių gausiai patiekdavo. Pasi-samdyti talkon atatinkamų pagelbininkų buvo beveik negalima. Vienus mūs inteligentų sugraibė Amerikos kuriuomenėn. Kiti, — pasilikę namieje, susibūrė į pelningasias mūs išėivijos organizacijas — nukentėjusiems dėl karo lietuviams šelp-ti. Dar kiti iškriko po plačiąją Ameriką su prakalbotomis, keldami kapitalus visokioms įmonėms Lietuvoje steigti. Tokie užsiėmimai mūs apšvietesniems tautiečiams tada buvo nepalyginamai geriau apmokami, negu kur kitur. Ir netik „Zvaigždė“, bet ir visos Amerikos lietuvių spaus-tuvės karo metu stigo darbininkų. To negana.

Atsirado mūs dar tokių „prietelių“ lietuvių, kurie ištaigaudami Washingtone surinktomis Amerikos žmonių aukomis našlaičiams šelp-ti tė-vynėje, — „Zvaigždės“ savaitrašči neteisusiai

skundė Amerikos valdžiai, būk mes talpina žinias, užjaučiančias vokiečius. Toks nusikaltimas tuomet buvo sunkiai baudžiamas Amerikoje ne vien teismo keliu, bet ir įsikarščiausių minių. Atsitikdavo, kad žmogelį, kuris nepasiskubino kepurę nusiimti pro einantį su kariška muzika paradėli (tokių buvo be skaičiaus), ar pamiršo iškabinti lange vėliavą kariškoje šventėje, užpuolus fanatikų gauja, be jokio tardymo, ar pasiteisinimo, išrengdavo, išsmaluodavo visą, apiberdavo plunksnomis ir paskui vadžiodavo po miestą it mešką, visaip iš savo aukos besityčiodami.

Tiesa, „Zvaigždės“ redaktorių, nei sandarbininkų įsiutusios govedos neišsmalavo .

Tačiau, kunigui Antanui reikėjo dažnai pasivėžyt Washingtonan, kad išteisinti save ir „Zvaigždės“ redakcija. Mūs nekaltumo irodymui jam buvo tenais patarta parūpinti jiems anglų vertime visus „Zvaigždės“ numerius nuo pat karo pradžios — beveik dviejų metų laidą. Dirbome išsijuosę liuosesnėm valandom, atsitraukę nuo savo paprastų būtinų užsiėmimų dienomis ir kiauras naktis be pailsio, kol neužbaigėme tą nemalonų — be jokios naudos darbą.

Kunigui Milukui nuvežus tuos vertimus Washingtonan ir įteikus skundų departametui, jis sužinojo, jog mums norėta buvo įkasti už pakartojimą „Zvaigždėje“ iš anglų žurnalo buvusio prezidento Rooseveltto sraipsnio. Tame savo straipsnyje Rooseveltas aštriai nupeikė esamojo tuomet prezidento Wilsono žalingą kišimosi politiką į Meksikos naminius reikalus. Ir tasai rašinys

mūs laikraštyje buvo tilpęs dar tame laike, kada nei pati Amerikos valdžia nebuvo išsprendus, kurion bekariaujančių viešpatybių pusėn jai būsią geriau nukrypti. Net jos didžiųjų valdininkų žymi dalis tada nežinojo, ar Amerika su savo kariuomene įsimaišys Europos karan, ar ne. Tačiau, kas nori mušti ir lazda randa. Taip ir mūs nedoras skundikas.

Parsisamdęs valdžiai šnipu, turėjo pasirodyti jos stropiu tarnu, kad tuo būdu lengvai išsiskuti nuo kareiviavimo Prancūzijoje...

* . *

— Ir kas toks niekšas buvo, kuris jums tokią skriauda padarė, ar nesužinojot? — paklausė pasipiktinus senutė.

— Ką čia nesužinosi! — atsakiau jai, — nors nesistengėme teirautis. Ila maiše juk nepasislėps... Vis kada nors ji išlenda! Tas ponelis dabar gyvena ištaigingai su savo šeimyna Lietuvoje nešdamosi dideliu ponu. Kaip Amerikoj jam buvo gera karo metu, taip ir Lietuvoje po karo jam vargo nėra. Jis net siekia čionais į didelių valdiniukų vietas.

Tačiau nesvarbu, kas padarė, — aiškinu jai, — bet ką padarė?.. Ir ne jis viens tą darė... Žinome ir daugiau tokių mūs ponelių, kurie iš kelių versmių sėmė Amerikoje riebias įplaukas. Jie imdavo didelas algas iš įvairių mūs tautinių aukynų ir — tuo pačiu laiku — iš slaptosios policijos agentūru... Visi jie gerai pralobo ir pasiva-

žinėjo linksmai, kur tik juos širdis traukė. Svetimi pinigai jiems buvo nebrangu.

Dėl įskundimo mes ir gi nenubėdnėjome, nors nemaža turėjome nuostolių.

Blogiau ja buvo, jog daug brangaus laiko turėjom sugaišuoti veltui ir sveikatos savo išiekvoti, — dėka tokiam nešvariam skundikų pasitarnavimui".

LIETUVOS UZSIEVIU MINISTERIO NOTA TAUTU LYGAI — OFICIALE „VILNIAUS M ŽYCIU KANKINIŲ".
ISTORIJA.

An Official Story of the Little Martyrs of Vilna.

Kovno, October 27, 1921.

I have the honor to ask you to bring before the League of Nations Council that the latest persecution of the Lithuanians in Vilna by the Polish Government of Occupation had greatly increased.

1. During the month of September the Polish Government closed the Lithuanian girls' high school, which had been founded three years ago and which was attended by 200 pupils in the last school term.

2. On the first day of October the Polish Government agents, accompanied by a band of armed police, arrived at the Lithuanian High School building (38 St. George Ave.), where not only 500 college boy and girl students were being taught, but also students of the Teachers' Seminary, the Preparatory High School and the school which offers a university advanced course. The Polish agents brutally ejected the

students and teachers of the Teachers' College and the High School from their classes, along with the High School Director, Michael Birziska, and his family, who lived in the same building. The ejected children and those who came to attend class, gathered before the building which the police guarded.

The Police Commissioner ordered the assembled Lithuanian students to disperse, but not one stirred; then he ordered to charge the children with bayonets; singing the national anthem, the Lithuanian children withdrew. The police agents rushed the children, beating them with fists and clubs. At this signal the Polish boy scouts also charged the Lithuanians. Thus the Lithuanian students were scattered after a few score were so-wounded that they bled. (Misses Stefanie Kuktaite, Konstante Pazimaite, Jackeviciute Banyte Rimsaite, Kauzas, Kukta, etc.)

From that date the Lelevel Polish high school occupied the Lithuanian high school building. About 1,000 Lithuanian students, unable to continue their studies, decided to study in the open, while the weather permitted, but the Polish Government forbade. The students then gathered at the boarding-school, which was in the hands of Lithuanians, but the Polish Government ejected them from this, their last asylum.

3. On the 5th day of October the Polish Government began to eject the Lithuanian children from "the great Lithuanian Orphanage," but upon the intervention of Monsignor Michalkevici, the Poles were stopped for the time being, but at dawn the next morning the children, ranging between four to seven years of age, were ejected from their home and so 247 children and 30 servants found themselves on the streets.

4. A few days before these unheard-of occurrences, the Lithuanian Relief Committee for War Victims bought a home and furnished it for a boarding school. The Polish Government confiscated this home, ejected the Lithuanian children and turned it over to the railroad workers, who had arrived from Poland, notwithstanding the fact that there were many unoccupied houses near the railroad station, while this house was some distance away.

5. On October the fourth the Polish soldiers surrounded the Lithuanian boarding school in Markuciai, a suburb of Vilna, raided and confiscated a few hundred gardening implements belonging to the Lithuanian students.

6. On October 5th, the Polish Government closed the Vilna Branch of the Lithuanian Bank of Commerce and Industry. All the documents were seized, and the valuables deposited with the Polish Government loan bank.

7. The Polish Government is molesting the Lithuanian co-operatives and commercial houses, just because they are in the hands of Lithuanians. For example, they refused to register "Laime," a co-operative organization, just because it used the Lithuanian language. They closed it later for non-registration. Besides this they closed the "Lithuanian Sales Corporation." (An American concern of Boston, Mass.—Editor.)

All these facts, which I have the honor of presenting to you, are just weak illustrations of the difficulties which the Lithuanian inhabitants of Vilna suffer under General Zeligowski's regime. There is no inviolability of person there. Everyone speaking Lithuanian on the streets or in public places risks being beaten, arrested and banished as a Lithuanian agent.

All the Lithuanian publications in Vilna are confiscated.

All these barbarous works of the Polish regime aim to destroy all Lithuanian prestige in Vilna, and to paralyze all opposition to the annexation plans, and have instituted a reign of terror.

Considering the insufferable state of affairs, and accepting the cries of the Lithuanian inhabitants for assistance, the Lithuanian Government has the honor to ask the League of Nations Council to take every necessary means to end the persecution by the Poles and to give the best protection to the Lithuanian elements in the Vilna section, which is now under General Zeligowski.

I ask you to accept, Mr. General Secretary, my highest esteem.

(Signed) PURICKIS,
Minister of Foreign Affairs.

LAIKRASCIU SKELBIMAI.

ARMED ATTACK UPON LITHUANIAN INSTITUTIONS IN VILNA.

(FROM "LIETUVA.")

An official daily newspaper published at Kovno, issue of October 11, 1921.)

1. On the 1st day of this month at 3 o'clock in the afternoon, the Polish soldiers, gendarmes and militia surrounded the rooms of the Lithuanian high school. At that time the students of the Normal school and fourth course students were studying; in all about two hundred people. Armed Polish soldiers forced themselves into the rooms of the high school and started to "clean" them out. To make a greater success of it, they beat and kicked the students, both male and female.

When the students heard of the danger to their school, they gathered in crowds around it. Polish soldiers and gendarmes then started to beat and even shoot them.

2. Before that the Polish army of the so-called robbers "government" had likewise "conquered" elsewhere. Near a river at II Ponarmarine St., houses 2 and 17 were purchased by the Rev. Stasis (deceased) and suitably furnished for an orphanage. There were 40 children at this orphanage. This, however, did not please Zeligowski's "government," therefore they resolved to take away the orphanage. Militia and gendarmes were sent and forcing the doors they ejected the children. This private orphanage was turned over to railroad employees regardless of the fact that it is quite a distance away from the railroad, and that there are more than a few vacant houses at the very railroad depot. It is evident that convenience for railroad employees was not so much required as the desire to satisfy that foolish powerless anger with the tears of the unfortunate Lithuanian children.

3. On the evening of October 4th, about fifty Polish soldiers surrounded another Lithuanian orphanage in a suburb called Murkuciai, but were evidently afraid to storm this dangerous "fort." The attack began only at daybreak. A most careful search was made. The students were reproached, scolded and nicknamed. They confiscated several wagons of shovels and spades, which the orphans had brought along with them

all the way from Bobruisk, for the use of a gardening class, the opening of which, however, the Poles had refused to permit.

4. During the night of October 5th the Polish army and militia surrounded the largest orphanage of Lithuanian children. Detailed information about the surrounding methods will be given later.

From October 6 students of the high school and of the normal school, being left without a school, go out of the city into the woods, together with the teachers and there attend to their studies and lessons.

MEETING PROTESTS ALLEGED BRUTALITY OF POLES IN VILNA

American-Lithuanians Send Petition
to Washington to Use Influence;
Congressman Chandler Speaks.

More than 1000 persons attended a mass meeting at Cooper Union Hall yesterday afternoon, called by American-Lithuanian organizations of Greater New York to protest against recent alleged brutalities by Polish officials in Vilna. The meeting adopted resolutions addressed to President Harding, Congress and the Conference on the Limitation of Armament, in which it was asserted that Polish soldiers, under General Zeligowski, continued to occupy Vilna in violation of the Polish-Lithuanian treaty and regardless of the repeated rulings of the Council of the League of Nations.

Declaring that Lithuanian colleges and orphanages had been ransacked by Polish soldiers and police, and the students and inmates abused, the resolutions petitioned "the American government to use its moral and humanitarian influence with the Polish government to induce her to cease such outrages in Vilna territories and to curb the imperialistic activities of Poland." In conclusion the resolutions stated that "in our opinion it would be to the interest of the United States that no further assistance, whether by loans, credits or supplies, be granted by America to Poland until the Polish govern-

ment stopped such outrages and had given guarantees of its intention and ability to maintain peaceful relations with Lithuania."

The Rev. A. M. Milukas, of the Church of the Transfiguration, of Maspeth, L. I., who presided at the meeting, said that, on October 3, Polish forces drove 1500 orphans into the streets and seized banking institutions operated by Lithuanians.

Representative Walter M. Chandler, of the Nineteenth district of New York, told of a visit he had made to Lithuania.

He denounced the activities of the Poles and said that Lithuania was ready for independence, because of her territory, population, intelligence and history.

Other speakers were Leonard Simutis, Stasis, E. Vitaitis and Joseph Sirvydas, editors of Lithuanian newspapers published in New York. The meeting contributed \$5000 to a fund for the relief of the needy of Vilna.—The New York Tribune, November 14, 1921.

MASSMITINGO PIRMININKO KUN. A. MILUKO KALBA.

Ladies and Gentlemen:

Irrespective of creeds and walks of life, we American citizens of Lithuanian parentage have come here today from different parts of New York City and its vicinity summoned by the cries of the persecuted Lithuanian children of both sexes in the city of Vilna, October 1st to 5th.

For hundreds of years Vilna was synonymous with culture, toleration and safe shelter for the oppressed. Four hundred years ago Vilna sheltered the Tartar Khans and their followers from persecution by their own kinsmen in the time of John the Terrible, the Russian nobility—boyars and later the Raskolniki, when afflicted by dire persecution for their convictions, found a safe asylum in and around Vilna. Liberty denied those Russians in their own country was found in Vilna. The history of Russian literature tells us that the first printed book in the Russian language was published by those exiles in the capital city of Lithuania—the city of Vilna. The Jew in the dark days of his persecution found in the city of Vilna most tolerant neighbors, the safest asylum, the land of the greatest freedom. The sacred and the religious books of the sons of Israel published in the city of Vilna rank highest among the Jewry of the world. The Poles, for three hundred years, have had continuous quarrels with the patriotic Lithuanians. But even to those troublesome and arrogant Poles the big hearted Vilna opened its arms at the time of

their misfortune, after the fall of Poland. The greatest, the most glorious period in the history of Polish literature was made by those who after the fall of Poland, found a safe refuge in the Vilna University and generous hospitality for two score years in Vilna's homes.

The fair name of this generous, cultured, most tolerant city of Vilna was disgraced in the first days of October of this year when Lithuanian scholars, boys and girls, students of the Lithuanian College of Vilna and the Lithuanian Normal School of Vilna were attacked by General Zeligowski's armed agents, their college closed, the students, boys and girls, maltreated, sabred, beaten by rifles, butts, trampled by the cavalry horses. The same armed forces which defying the League of Nations and the public opinion of civilized world, invaded Lithuanian's capital city and are still holding it against the law of nations: on October 3 and 4 they forcibly ejected some 1500 Lithuanian orphans from their orphan asylums in the middle of a cold night. They also seized the banking institutions operated by Lithuanians.

Ladies and gentlemen, only in Herod's time such an onslaught on innocent children was made. No barbarians ever equaled the atrocity and brutality as displayed last month in the streets of the capital city of Lithuania, which was once our fatherland.

The shame and humiliation heaped upon the fair name of the city of our song, on the city of the eternal resting

place of our great leader and ruler, Vitautas, was caused by the Poles, brutalized by the terrible war. Our greatest American General said "war is hell." We must allow for many things during war. But the heinous excesses of brutal invaders under Zeligowski's command six weeks ago against innocent Lithuanian children and the students, boys and girls, of Lithuania's best families will find excuse in no man's court.

Our esteemed fellow townsman, Mr. Randolph Hearst, in his New York American is publishing a series of articles by the former Scotland Yard detective, Col. Pilenas, exposing the French plot to get loans from the United States for the Baltic coup. The investigator for the English Government informs us in these articles that one of the objections of some French statesmen against Lithuania before that country was admitted to the membership of the League of Nations, was that Lithuania is ruled by the peasants and Jews.

Now the son of an obscure Breton family, Premier Briand, was selected by France to represent it at the Washington Disarmament conference. This great Frenchman, a peasant, on reaching our shores last Monday, in his message to the American people said—"Both our countries only endeavor to lead to peaceful and fruitful work and to reduce more and more the risks of war." Similar pacific sentiments are voiced by Marshal Foch, now on a triumphant tour of the American States and cities. We cannot but applaud those two leading men of our Allied France for their lofty ideals expressed while on a visit to our shores. We respectfully will call their attention to the happenings in Vilna, in order that their influence would make such occurrences impossible in the future.

Thousands of innocent orphans are thrown out into the street on severe cold nights from their asylum because they happen to be the Lithuanian-speaking children; the tender girls and boys students are beaten by rifle butts, trampled by horses, maltreated, abused and bled in their own country; patriotic Lithuanians, men and women, in all occupied territory, are abused, robbed, cruelly treated, killed and barbarously mutilated for the sole reason that they call themselves Lithuanians—all this is done by armed invaders, ostensibly under

command of an insurgent Polish general, but in reality under the orders from Warsaw, whence they get their war supplies and their instructions.

Last Friday at Arlington Cemetery President Harding spoke to representatives of people of America and to the highest emissaries of the world's great Powers, gathered there on the eve of the conference called, "To Stem the Tide of Future Wars." He said: "There must be, there shall be, the commanding voice of a conscious Civilization against armed warfare." The whole civilized world nodded its assent to this noble pronouncement of our Chief Executive. With all due reverence, we repeat his words and we call first to the head of our United States Government, then to the Governments of the civilized world, that a commanding voice "of a conscious civilization" should be raised "against the armed warfare" carried on by the large, well-organized and well-supplied army of Polish Bandits and murderers in the peaceful Province of Vilna.

One of the Lithuanian papers here said, "In our protest against the excesses of the Polish invaders in the Province of Vilna, let all our parties unite; let the world know that the crimes committed in Vilna have filled the hearts of all Lithuanians wherever they live, with indomitable determination to avenge injuries done, to make their recurrence impossible. Let the world know that the wrongs at Vilna has cemented the Lithuanians of all the world into one insurmountable body, which by all legal means at its command, will wage war against the imperialistic designs of Poles"

We are here to pledge our wealth, our energies, our lives to one noble end: That the light of publicity might be thrown on the nefarious workings of the brutalized Polonism in the fair land of Lithuania. "The commanding voice," to quote our President's words again, "will assert itself" against this new way of making la Pologne grand et tres forte (great and strong Poland), and the unhappy inhabitants of Lithuania and their children shall bless our name for having helped them to live their lives in peace and happiness, to speak their ancient and beautiful language without interference of the armed Polish bandit and persecutor.

COOPER UNION HALL MASSMITINGO NUTARIMAI.

RESOLUTIONS:

We, American citizens representing Lithuanian organizations of Greater New York, assembled in mass meeting at the great hall of Cooper Union, New York, N. Y., on November 13, 1921, do unanimously adopt and declare the following resolutions:

WHEREAS, the Polish General, Zeligowski, has invaded and taken possession of Vilna, the ancient Capital of Lithuania, and the surrounding territory in the summer of 1920, in violation of the Polish-Lithuania treaty, and is still in possession regardless of the repeated rulings of the Council of the League of Nations and the affirmation of the league itself that Vilna is Lithuanian territory, and

WHEREAS, instead of complying with these decisions of the Council of the League of Nations, Polish authorities at Vilna have imprisoned prominent Lithuanians under their jurisdiction; have closed all Lithuanian newspapers; Polish armed police attached Lithuanian high schools placing the teachers under arrest and violently ejecting the students, kicking them, striking them with their guns and fists, injuring many, and the same police forcibly eject the children from Lithuanian orphanages, even driving the children from private homes for orphaned children; closed the Lithuanian banks, confiscating their contents; closed the Lithuanian Trading Company, an American Corporation; and perpetrated many other outrages and abuses, thus provoking a situation which might lead to repetition of pogroms or wholesale murder, and

WHEREAS, the Government of the United States has extended financial and other material assistance to the Government of Poland, to such an extent that the United States is today by far the greatest benefactor of the Polish Govern-

ment and is thereby able to exert great moral influence over the Government of Poland, and

WHEREAS, the Government of Poland has been enabled, largely through the aid thus extended by the Government of the United States, to misdirect and misuse its military power in activities of territorial expansion far beyond its ethnographic boundaries and to pursue schemes of armed aggression against its neighbors, particularly against Lithuania, whose historic and rightful capital, Vilna, has been seized and held by Polish troops, contrary to the solemn agreement of the Polish Government with the Lithuanian Government and with the Supreme Council of the Allies and the League of Nations, now it is

RESOLVED, that we respectfully petition the American Government to use its moral and humanitarian influence with the Polish Government to induce her to cease such outrages in Vilna territories and to curb the imperialistic activities of Poland and persuade her to withdraw her troops from the City of Vilna and surrounding Lithuanian territory, and be it further

RESOLVED, that, in our opinion, it would be to the interest of the United States that no further assistance, whether by loans, credits of supplies, should be granted by America to Poland, until the Polish Government has stopped such outrages and has given effective guarantees of its intention and ability to maintain peaceful relations with Lithuania.

RESOLVED, that a copy of these resolutions be sent to His Excellency, President Harding, to the Honorable Charles E. Hughes, Secretary of State of the United States and to each of the Senators and Representatives of the United States from the State of New York.

A. M. Milukas, Chairman
S. E. Vitaitis, Secretary.

AMERIKOS LIETUVIU KRONIKA.

(Tęsa.)

1894 Brooklyne įsikuria Gedimino draugija.

1894 m. Philadelphijoje, Richmondo dalyje įsikuria šv. Jurgio draugija.

1894 New Yorko ir apygardos lietuviai sukuria Mildos giedorių draugija.

1894 m. įkurta šv. Jurgio draugija Elizabeth, N. J.

1894 Pert Amboy lietuviai i keli lenkai įkuria Zygmunto Augusto draugija (su lenkiška konstitucija).

1894 Worcester, Mass. kun. J. Jakščio triūsų susikuria lietuvių šv. Kazimiero parapija; kiek prieš tai čia susikūrė dvi lietuvių susiželpimo draugijos: šv. Juozapo ir šv. Kazimiero. 1894 m. rudenį, šv. Kazimiero parapijai įsigyvenus pradėta rūpintis pastatyme medinės bažnytelės. Vyriausis parapijos kūrėjas ir pirmasis klebonas kun. Juozas Jakštys, dabar gyvena Lietuvoje.

1894 m. Homestead, Pa. lietuviai įkuria šv. Juozapo draugiją ir tariasi apie parapijos įkūrimą.

1894 m. Homestead'o netoli Pittsbugo, lietuviai įkūrė šv. Jurgio susiželpimo draugija.

1894 m. East St. Louis'o lietuviai, šiapus upės Illinois valstybėj, įkūrė šv. Jurgio ir Sirdies Pono Jezaus draugijas, kurios paskui išnyko.

1894 m. pabaigoje, atvykęs iš Seinų vyskupijos kun. Juozapas Kuras, palieka Forest City, Pa. šv. Juozapo parapijos (pradėta kurti 1892 m.) klebonu ir pastatyta medinė bažnyčia sudegė 1899 metais. Jos vieton pa-

statęs kitą gražesnę bažnyčią, kun. J. Kuras 190? atkel-
tas Scranton'o šv. Juozapo parapijon. Prisidėjo prie
Motinėlės draugijos organazavimo, taipgi prie laikraščių
„Garso Amerikos Lietuvii" paskui „Žvaigždės" leidėju.

1895(?) Amsterdam, N. Y. lietuviai įkuria šv. Kazi-
miero draugiją. Parapija šv. — įkurta.

1895 Detroito vyskupijos lenkų šv. Ciriliaus ir
Metodijaus seminarijoje lietuviai moksleiviai, su klieriku
A. Kaupu priešakyje, sukuria šv. Kazimiero Mokslo
Draugija.

1895 išvestas į kunigus Scrantono vyskupijai Myko-
las Sedvydis, žemaitis baigęs Baltimorės Sulpicijonų se-
minariją. Naujasai kunigas buvo klebonu Wilkes Barre
šv. Traicės parapijos, 1892 m. kun. A. Burbos rūpesčiu p
sukurto, o paskui 1896 m. mirus Pittstono šv. Kazi-
miero parapijos klebonui kun. J. Zlotožinskui, ilgesn-
laiką Pittston'e klebonavo. Kartu su kun. A. Kaupu,
Juozu Kuru ir Jonu Zilinsku, apygardos kl bonais ir ki-
tais kunigais (A. Miluku, J. Kaulakiu) 190? įkūrė Motinė-
lės draugiją šelpti moksleiviams einantiems augštesnius
mokslus.

1895 m. Union City Waterbury'o kaimyninėje lietu-
vių naujokynėje susikūrė šv. Jurgio susišelpimo draugija.
Union City lietuviai buvo uoliais waterbury'iečių padė-
jėjais ir šv. Juozapo parapijai pamatus drūtinant 1897
m. „Ryto" N. 1-me Waterbury'o klebonas kun. J. Zebrius
skelbdamas apie savo parapijos stovį mini ir kaimynų šv.
Jurgio draugija. Sv. Juozapo parapijos laikėsi 1896
metais 900 lietuvių (abiejų lyčių) iš Waterbury, Union
City ir Naugatuck. Einančių į bažnyčią" buvę 300
žmonių".

1895 m. Connecticutto valstybės sostinės Hartfordo lietuviai įkūrė šv. Jono susišelpimo draugija. Pasak „Ryto“ 1896 m. buvę čia apie du šimtu lietuvių.

1895 prieš Velykas Harrisbugo, Pa. vyskupo išvestas į kunigus Jonas Zilinskas, 1893 m. atvykęs pas savo dėdę kun. J. Pėža MtCarmel, pirmąjį kleboną, Plocko seminarijos klierikas. Naujasai kunigas nuskirtas klebonu MtCarmel'io ir Samokino lietuvių parapijų, jo dėdei kun. Pėžai išsikėlus (1895 gegužio m.) į naujai susikūrusią Scranton'o lietuvių šv. Juczapo parapiją. 1895 „Susiv.“ seime kun. Zilinskas paliko Susivienijimo prezidentu vieton kun. A. Burbos ir šiam 1898 m. pasimirus, užėmė jo vieta prie Plymouth'o šv. Kazimiero bažnyčios. Klebonaudamas čia pradėjo leisti kas mėnuo „Tėvynę“, Lietuvių Susivienijimo lėšomis; su apygardos kunigais sukūrė Motinėlės draugiją moksleiviams šelpti ir 1907 persikėlė į Bostono šv. Petro ir Povylo lietuvių parapiją.

1895 m. Connecticuto valstybės sostinės — Hartfordo lietuviai įkūrė šv. Jono susišelpimo draugija. Pasak „Ryto“ 1896 m. buvę ten apie du šimtu lietuvių.

1896 East Windsor Hill, Conn., lietuviai sukūrė šv. Izidoriaus susišelpimo draugija. Organizuotės darbe vietos lietuviams daug padėjęs waterburiškis kun. J. Zebris.

1896 East Winsor Hill, Conn. lietuviai sukūrė šv. Izidoriaus susišelpimo draugija. Organizuotės darbe vietos lietuviams daug padėjo waterbury'škis kun. J. Zebris.

1896 St. Louis, Missouri, lietuviai sukūrė parapiją Nekalto Prasidėjimo Panelės Svenčiausios Lourdes. Vyriausias kūrėjas kun. Servetka radęs anuomet St. Louis'e apie 300 lietuvių, gi lietuviškų šeimynų tebuvę 24.

1898 įkurta šv. Petro ir Povylo draugija Elizabeth, N. J.

1898 brooklyniečiai lietuviai įkuria Vytauto draugija.

1898 pavasarį pasimirus kun. A. Burbai, „Dirvos“ redakcija (N. 2, 1898) iškelia sumanymą įkurti velionies vardu stipendiją moksleiviams arba bent fondą mokslieškiems raštams leisti. Sumanymas neišsikūnyjo. Jo vieton susikūrė „Motinėlės“ draugija aukštesniųjų mokslų moksleiviams šelpti,

KAUNO GUBERNATORIUS APIE VALANČIŲ.

(Iš rusų paliktų arkvyv.)

Kauno gubernatoriaus pareiškimas Vilniaus general gubernatoriui iš 1865 m. birželio 24 d. Nr. 5530. Šisai pareiškimas tai tikras kaltinimo aktas, prieš vyskupą Valančių sustatytas,

„Su raštu iš š. m. vasario 18 d. Nr. 1819 aš buvau nusiuntęs į Laikinąją Lauko Auditariatą karo teismo bylą 6 tomuose apie maištininkų užpuolimą 1863 metais ant Varnių miestelio, kada iš R. K. Dvasiškosios Konsistorijos buvo paimta 2,000 rublių, gi maištininkams kun. Dembskis (Ladislovas. Red.) viešai bažnyčioje skaitė iš sakyklos maištininkų atsišaukimą. Su raštu gi iš š. m. gegužės 28 d. Nr. 4718 išsiųsta auditoriatui irgi karo teismo byla iš dviejų dalių apie slėpimą sužeistojo burio vado Bagdonavičiaus. Abidvi bylos, įsimaišius į jas katalikų dvasiškiams, gyvenantiems Varniuose, kurių priešakyje stovi vyskupas Valančiauskis ir buvęs seminarijos rektorius kun. kanaaninkas Juozas Dovydavičius, yra angštai surištos; kadangi šios bylos nepilnai nušviečia vyskupo Valančiausko dalyvaviną buvusiose krašte riaušėse, tai Jusų Aukštybei įsakius, turiu garbės pridėti šiuos davinius, kurie jau galės pakankamai nušviesti tos vietos katalikų dvasiškių vado veikimą.

Maištas rengti, kaip aš jau buvau Tamstos pirmtakunui pareiškęs 1864 m. rugpiučio 1 d. Nr. 8651, buvo pradėta 1860 metais blaivybės platinimu, kada uoliausiai pasidarbavo vyskupas Valančiauskis. Daugiau, kada 1861 m. visur buvo prasidėję demonstracijos, kad per mišias pradėta giedoti revoliucinės giesmės ir bažnyčiose laikyti gedulo mišios už sušaudytuosius

Varšavoje, vyskupas Valančiauskis ne tik tam nesipriešino, bet net leido tokias pamaldas Varnių katedroje. Galop, kai 1863 m. jau buvo prasidėjęs ginkluotas sukilimas, vyskupas Valančiauskis nepasirupino išsiuntinėti jo ganomajai kunigijai griežto įsakymo, grasančio bet kuriam kunigui, kurs imasi ginklo ir priesieką ištikimybei laužo atėmimu priklausomų jam teisių; tai nesunku būtų buvę padaryti, vieton gi to kunigams, kurie prašė jo patarimo, kaip jiems elgtis, „žmonių Valdžiai“ (Rząd Narodowy. Red.) įsakant jiems skaityti maištininkų manifestą, vyskupas atsakinėdavęs: „Darykite, kaip norite“. Tą patį jis buvo pasakęs ir mirtimi jau nubaustam kunigui Gargasui, kurs klausėsis, ar jam stoti į burį. Tokiu budu vyskupas Valančiauskis, nepavartojęs visų galimų priemonių manifestacijoms ir maištui pasipriešinti, neužmiršo kreiptis į jo ganomąją kunigiją tam tikru raštu, kada valdžia, kad ir tiesioginiu budu, įsimaišė į jo įsakymus, skiriant dvasiškius į (tarnybos) vietas.

Dabar, eidamas prie rašto davinių, kurie gali parodyti, jog vyskupas Valančiauskis buvo nusistatęs prieš valdžią, aš mano žinybos raštuose randu štai ką: 1, Krymo karo laiku buvęs Telšių karo viršininkas pulkininkas Paschali 1856 m. kovo 1 d. Nr. 31 pranešė buvusiam Kauno gubernatoriui, jog didžioma katalikų kunigų, neišskiriant nė vyskupo Valančiausko, pikčiausiai nekenčia rusų valdžios ir rusų tautos žmonių; 2, kai 1861 metais pašaukti į Laikinąjį Kauno Policijos Teismą kunigai augustioniai Kukšta ir Simutavičius atsisakė prisiekdinti policijos iššauktuosius liudininkus, jog buvo giedotas maišto himnas, sakydami, buk liudininkai nėsą buvę išpažinties, nors tie priešingai sakės, buk Rymo Katalikų tikyba busianti įžeista panašia priesieka; kai toks aiškiai pagiriantis manifestijas kunigų pasielgimas buvo praneštas vyskupui Valančiauskiui, — tai jis atsakė buvusiam Kauno gubernatoriui randas, jog minėtieji kunigai pasielgę visai teisėtai, kleboną gi kunigą Strzedzinskį, kurs be jokių kliučių prisaikdinęs tuos pačius liudininkus, vyskupas palaikė kaltu; 3, kai 1861 m. Kaune prasidėjo ge-

dulo pamaldos ir policija darė tam tikrus žygius; apie tai buvo pranešta general gubernatoriui spalį 4 d. Nr. 1229; vyskupas Valančiauskis, kreipėsi į general majorą Chominskį šiuo raštu: „Nuolatinės Kauno gyventojų skundos mane įtikino, jog šio miesto policija per daug jau ima globoti katalikų bažnyčias, kar-tais net drįsta kištis į pačių pamaldų tvarką. Pav., man rašo, jog spalį 1 d. po mišparų parapionims iš Benediktinų bažny-čios išeinant, policijos agentai uždarę šventoriaus vartus, liep-dami žmonėms, kad eitų pro vartelius; jog del patirtų šiame atsitikime skriaudų daugelis vengia bažnyčios. Spalį 3 d. Au-gustionų bažnyčioje, kai parapionims prašant, kunigas pradė-jęs gedulo mišias, policija raštu uždraudžiusi jas laikyti ir buti-nai reikalavusi, kad kunigai išsiskirstytų. Tiesa, šitas netikęs policijos reikalavimas patenkintas nebuvo, nes mišios buvo at-laikytos; bet panašus policijos valdininkų įsakymai, nustatą pa-maldų laiką ir tvarką, man rodos, per daug drąsus ir visai ne-sutaikomi su tikybės laisvės pagrindu. Pranešdamas Jusų Aukštybei tokius policijos perdėjimus, turiu garbės žemai Tamstos prašyti, kad Tamsta viršininkas duotumei atatinkamą įsakymą”. Kai gi šiam raštui papildyti vyskupas buvo pa-klaustas, kokiam reikalui spalį 3 dieną buvo laikomos gedulo mišios, jis, nesivaržydamas, atsakė, jog tos mišios buvo laiko-mos už a. a. Tada Kulvietį. 4. Iš karo teismo bylos del kunigų Pugasevičiaus ir Palčevskio, 2 Skyriaus Kauno gubernijos ka-riuomenės vado atsiųstos 1863 m. birželio 29 d. Nr. 781 Tams-tos pirmtakunui, be kita ko, matome, jog vyskupas Valan-čiauskis dviprasmiai atsakęs kunigui Palčevskiui, jam pasisa-kius, jog skaitęs iš sakyklos revoliucinį manifestą: „Sėdėk na-mie ir eik savo priedermes”. 5. Paimtas nelaisvėn iš Pisarskio burio kunigas Ipolitas Savickis, kaip tai matome iš buvusio vyriausio krašto viršininko konfirmacijos, minimos įsakyme generolui-leitenantui Bersonui Maideliui 1863 m. birželio 9 d. Nr. 1135, parodė, kai jis prašęs vyskupą Valančiauskį, kad leis-tų prisaikdinti lageryje maištininkus, vyskupas be kitko šiaip išsireiškęs: „Yra paprotis, kad prie kariuomenės laikoma dak-

taras ir kunigas". 6, Apie lapkričio 6 d. pereinų 1864 m. Kauran atvyko Adakavo bažnyčios Raseinių apskrities klebonas kun. Pelikšas Žukauskis (šio kunigo brolis tarnavo Telšių apskrities penkiašimtininku ir buvo maištininkų pakartas už ištikimumą teisėtai valdžiai, pats gi kunigas dalyvavęs su mūsų buriais mušyje su maištininkais) ir prašė mane del gresiančio pavojaus iš pusės blogos valios žmonių už išdavimą valdžiai Raseinių apskrities dvarininko Mikalojaus Stankevičiaus, kurs vežiojęs maištininkų laiškus, rašytus įvairiems žmonėms, perkelti jį į kitą apskritį ir aš tuojau kreipiaus į vyskupą Valančiauskį, kad patenkintų žukauskio norą, Vyskupas, nors mano reikalavimą išpildė, tačiau tuojau išsiuntinėjo lotinų kalba raštą iš lapkričio 23 d., kuriuo kunigams draudžia be vyskupo žinios duoti nuodėmių išrišimą simonistams, t. y. tiems kunigams, kurie gavo parapijas, ne vyskupo, bet pasaulinės valdžios paprašę. Šio rašto kopiją esu nusiuntęs Tamstos pirmtakunui š. m. vasario 18 d. Nr. 1844." („Musų Senovė", kn. I, psl. 7—9).

AMERIKIECIAI „AUSROJE”.

Pirmoji Amerikos Lietuvių korespondencija.

(1883 m. „Aušroje” 1883, N. 2.)

Swetur.

Gromata isz Amerikôs.

Springfield, Ohio, Amërikoj, 5 d. Kowinlo 1883.

Brangus prieteliau redaktorian!

Radau lenkiszkoj gazëtoj, kad trys lietuwiszkj laikraszcei iszeina prusziskoje Lietuwoje; tai apszwietë mano akis, kad ir musû giminystë turi dar tiek walnybës prusziskoj Lietuwoj; ale rusiszkoj Lietuwoje, nežinau, ar yra kokia drukarnija ar ne.

Esu Amërikoj jau wieniûlika metû — ir raudasi mus giminystës į 15 ar 20000. Mes turim keles ta-worczystes, ar tris parapijas ir kunjgû tris Lietuwninkus. Buwom rodâ uzwedę lietuwiszkâ gazëtâ (laikraszti) Amërikoj iszleisti, ale su mažu kapitału — ir turëjom per-stoti. — Norëcziau jus gazëtôs kelis eksempliorius, kad atsiûstumet dël apgarsinimô sawo linkimo. Po apturë-jimo jus gazëtôs atsiûsim prënumeratâ arba piningus. Asz storawosiûs paskni su abonentais pamaczj jums neszti. — Musû welyjimas yra, kad kiek tiek korespon-dencijôs padarytumet su Amërikôs Lietuwninkais. Tiktai nežinau ar mus kalba bus suprantama gerai ar ne. Asz pats esu isz Maskolijôs lietuwiszkôs Suwalkû gubernijôs, Wilkawiszchio pawiete.

Gal buti, jus prietelius tikras raszo.

Antanas Jurgelaitis.

A. Jurgelaičio korespondencija.

„Jau daug lietuvių Amerikoje randasi nuo 20 metų. Ale kaip žmonės turi prastą apšvietimą, tai prasta sav naudą gal' padaryti. Pirmuose metuose lietuviai pribuvę į Ameriką, nuėję į anglių mainas ponistė, Penssylvanija greitai darbą gaudavo. Buvo tuomi tarpu labai geri laikai Amerikoje, ir uždirbdavo didelius pinigus. Taip jau vienas kitą atsikvietė ir vienas kitą gelbėjo kiek galėdami. — Ale mūsų broliai tamsūs budami neišmanė, kaip but' galėję sav kokią naudėlę padaryti. Nužemino ne viens save per valgius, mačius gėrimus ir neapdumėjo, kaip grašis sunkiai parėjo padaryti. Ale iš ilgo miego reikia kartą pabusti buvant tarp apšviestų žmonių. Patatė daugiaus reikalingų del savęs naudelių visuose atsitikimuose savo gyvenimo, ir taip radosi akilesnių mūsų brolių lietuvių, kurie storavojosi užvesti kokią organizaciją tarp savęs. — Tai pirmiausiai Penssylvanijos ponistėje Shenandoah-pilėje užsivedė broliškos pašalpos draugystė po vardu "švento Kazimiero Broliškos Pagalbos Tavorčistė". Prezidentu yra draugas p. Juozas Čižauskas. — Antra draugystė yra toje pačioje vietoje po vardu: "švento Jurgio Broliškos Pagalbos Tavorčistė"; New Yorko mieste yra viena lietuviška draugystė po vardu "švento Kazimiero Broliškos Pagalbos Tavorčistė". Jos prezidentu yra p. Juozas Kavalauckas, (300 E. Broadway). Lietuvišką knygyną laiko Shenandoah' pilėje p. Jonas Bobina. P. Mikolas Tva-rauckas, (25 Allen Str., New York City) tur lietuvišką spaustuvą, spaudžia lietuviškas knygas istorijų. Buvo jau išleidęs lietuvišką gazetą, ale del laikytojų stokos turėjo perstoti. Sunkiausiai yra, kad mūsų broliai lietuviai neturi noro save apsišviesti, per ką? Per mokslą, skaitymą istorijos ir kitų knygų ir laikraščių. Ką ne viską daro tinginumas ir tamsybė?! Sunkiausiai mus spaudžia — kad jaunystė netur' įstaigos, netur' galėjimo, netur' knygų apsišvietimui. Knygos yra prietelius tam, kas jas moka garbėje laikyti. — Teisybė, jau seniai mieloji tėvynė stojosi paskandyta. — Mes lietuviai Amerikos negalime atsidėkavoti už "Aušrą" Sutvertojui dangaus ir žemės. Nors tarp įvairių giminių gyvename ir sunkiai turime proceuoti del baltos duonos kąsnelio, ale valnybė yra teisingiems ant visados, ir valnybė be persekiojimo. Mes lietuviai neturime nei jokio susivienijimo Amerikoje. Esame išsiskirstę po ponistes suvienitųjų stoni, po įvairius miestus, po kelis išsiskirstę. — Randasi ir pas gaspadorius, kurie procevoja, ale mažas jų skaitlius yra — tai kaip sakiau anglių mainose, tai daugiausiai yra prie kruvos, ir tenai daugiausiai šviežiai pribuvę, kurią pasėdi ant vietos, iki pramoksta angliškonišką kalbą paskui važiuoja toliaus į vakarus. — Didelė bėda mūsų broliams lietuvininkams Amerikoje, kad jie neapsirokuoja sav', kas butų jiems naudingas — kaip daugumas giminių susitarę apsiverka laukus ir užveda sodus, įsitaiso mokslavietes ir bažnyčias; ale mūsų broliai apie tai visai nesirupina. — Amerikoje galima gauti nuo 2 iki 10 dolerių (nuo 3 iki 15 rub.) už margą arba akrą, su giriomis ir be girių, gerų laukų. — Gal' buti kaip nor' Amerikoje visokios giminės iki trečiai pakaleniškai, tada išsiginuina ir lieka tiktai angliškoje kalboje, nes viena yra n'atbutinai reikalinga, o ant ra jaunystėj taip greitai išsimokina angliškąją, kaip ir prigimtąją kalbą. — Mūsų giminystės dar skaitosi ant 30,000. — Jusų brolis Lietuvis.

ANTANAS JURGELAITIS, 255 W. Columbia Str., Springfield, O.

(1884, "Aušra" N. 5 ir 6)

SLJUPO PIRMOJI KALBA N. YORKE.

"Broliai ir vyrail Visi esame išsikraustę iš tėvynės ne dėl paleistuvystės, ne iš tinginavimo, ne dėl prisižiurėjimo grožybių svetur, bet gaminiojam vargų, prispausti bėdomis gyvenimo, persekiojami vyrėsnųbių. Taigi, vargai mus atskyrė nuo tėvų ir nuo tėvynės! Bet mes visi tą tėvynę nešiojame savo širdyse ir jausmuose. Jau ir pats šiandykštis susirinkimas parodo, jog mes norėdami palaikyti savi kalbą ir tautišką atskyrimą, geidžiame turėti lietuvišką kunigą. Musų mąstys ir darbai tempia mus į pavėsį musų saulėtos tėvynės. Bet tiktai jausmai pavienam pavienių žmonių traukia prie tėvynės; tą jausmą mes tiktai skaitome savyje, bet kiti apie tai nieko nežino, nei mes jiems apie tai nepasakome, kadangi neturime laikraščio. Jaugi musų vienas brolis 1879 m. mėgino laikraštį lietuviams patiekti, bet lietuvių mažai teturėjo spėkos dėl jo išlaikymo; laikraštis pliumptelėjo į vandenį. Ir šian dien butų gana sunku čia išlaikyti laikraštį dėl mažumo skaitančių brolių. Mes už tai turime jieškoti svetur laikraštį tokį, kurs paduotų ir mums ranką, o priegtam mums suteiktų ganėtiną kaupą žinių iš tėvynės. Kiek aš žinau, nei vienas kitas liet. laikraštis mums geriaus neatpuola kaip "Aušra", apie kurią čia buvo ką tiktai skaitoma. "Aušra" pritinka prie visų — "ir mokytų ir nemokytų, turtingų ir vargšų" ir duoda įžvilgį į gyvenimą musų toli gyvenančių brolių namiškių. Taigi mes mėginkime savo sąrašitį su tėvyne parodyti tuomi, kad parsisiųsdysime "Aušrą" į savo kraštą ir kad patys į ją patalpinsime žinias apie tai, kaip mums sekasi svetur gyventi. Norint perskirti esame marėmis, bet parodykime, jog esame suvienyti dvasėmis ir širdimi. Kad busime vienybėje, musų ir dusavimai, ir kentėjimai, ir vargai, svetur pakelti, nenueis ant niekų — nes parodys musų broliams tėvynėje, kaip reikia gyventi ir apie ką mąstauti. O tas pamoksia vėra labai brangintinas. Leiskite idant aš baigdamas savo trumpą šneką atiduočiau pasveikinimą tikriems lietuviams, Amerikoje gyvenantiems, o broliams likusiems tėvynėje. Visi sveiki—gyvi!"

Tuomi ir pasibaigė susirinkimas, visi ėjome ad panates. Bet aš grįžau ne tuščias, nes rankose nešiau gniužį lietuviškų raštų, kuriuos parėję tuojuo čia skaityti ir perskaitę šitai rašau trumpą jų peržvalgą; taigi darau dėl žinios brolių Lietuvoje apie tai, ką išėiviai įstengė parengti svetur dvasiškai. Ta peržvalga gal išveizdės Amerikos lietuviams esantį aštrį, bet man regisi, jog visi, kurie myli teisybę, pasakys draugs su manimi carus est amicus, carior veritas... (1885 m. "Aušros" N. 1 p. 25—27).

N. Y. Šv. Traicės par. gromata "Auszroje" Nr. 12, 1885.

Naujame Jorkas, 12. VII. 84.

Mylimieji lietuvizškos dvasės lietuvizški kunigėlei!

Amerikoje yra daug Lietuvininku; Lietuvininkai gyvena daugiausiai deleis bureis viename daigte. Toks gyvenimas nepavelija Lietuvininkams nu-tausti nuo savo geneziu ir broliu tėvynėje pasilikusiu, nei nuo kalbos li-tuvizškos ir kitu daigtu, kuriuis Lietuvininkai brangina. Lietuvininkai turi czia savo draugystes, daugiausiai broliszkos paszelpos... Lietuvininku daugu-mas iszėjo isz savo tėvynės su tvirtu kriksczezioniszku tikėjimu, ir tas tikėjimas szirdyse žmoniu neatauszo, kada perplauke placzias jures-mares. Skelbėju kriksczezioniszko mokslo Lietuvininkai Amerikoje ne daug turi; o jeigu vienas ar kitas ir atsiranda kur, tai Kristaus mokslą tuoju maiuso su lenkyste ir su lenkinimu Lietuvininku... Mums Lietuvininkams yra rei-kalingas skelbėjas Kristaus mokslo, katalikas, Lietuvininkas kunu ir dvase, mylėtojas tėvynės ir gavitojas meilės artimo. Taigi mes atsiszaukiame į jus, mieli prolei tėvynėje ir mylėtojai josios, kad teiktumetesi neužmiršti apie savo sągymius Amerikoje gyvenanczius; tarp musu rasite placzią dir-vą dėl sėjimo geru javu: mokslo, teisybės, teisingumo ir meilės artimo ir tėvynės. Tiktai atėikite, o padėkite mums savo dvasiszka galybe, neap-leiskite musu, Mes nors toli gyvename, bet per vienybę su tėvyne, per vienybę ir sutikimą savo tarpe daug daug galime isztaisyti minėtu daigtu. Tik mes vadovų mažai turime ir darbininku dvasiszkuose laukuose. — Taip tai ir mes Lietuvininkai Naujo Jorko susitaisėme draugyste, kuri prieme varda "lietuvizška Naujo Jorko parapija vardan szv. Traicės," ir norime gauti kunigą Lietuvininką ir tėvynainį. Tuos isz mūsų brėlių, kurie jun-tasi esą paszauktais ganyti Kristaus aveles teisingai, kurie myli tėvynę ir nori dėl jos ką gero galbeti isztaisyti, tuos savo brolius kunigus mielai už-praszome, idant pasigarsitumete pas mus su savo norais atvažiavimo, o mes per gromatą tuojuaus suteiksime artesnią apie parapiją žine.

Vardan "liet. N-Jorko parapijos vard. szv. Traicės".

V. Džiankauskas, prezidentas.

Adresas: 59 S. 2-nd str. Brooklyn E. D. via New York, U. S. of America.
("AUSZRA" Nr. 12. 1885 m. p. 413.)

PIRMOSIOS BYLOS DEL LIETUVISKUJU RASTU.

(Pasak V. Biržiška.)

Ištisas nusprendimas pirmojoje byloje del lietuviškųjų raštų nėra žinomas. Kauno gubernatoriaus archyve terasta jo galas, pasirašytas generalgubernatoriaus Potapovo.

. . . 6, Salantų bažnyčios vikaras Pranas Stroupus ir 7, Ukmergės apskrities Raguvos seniunijos valstietis Stanislovas Račiukas, jų pačių prisipažinimu, viens kitą įduodančiais parodymais — platinime užsienyje išleistų knygų ir brošiūrų; iš jų Norvaišas ir Bartkevičius, be to, pažintyje ir susinešimuose šiuo tikslu su Tilžės dekanu Zabermanu ir kunigu Brundza, valstietis gi Račiukas atlikime slapto reikalo pas Zabermaną ir nuvežime jam pinigų. Be to, dekanas Butkevičiaus kaltumas didėja del įtakos, kurios jis buvo turėjęs priklausiusiems jam kunigams ir del nepilno prisipažinimo jo padarytuose nusikaltimuose darbuose; kunigų gi Stroupo ir Kaziliausko — del jų atkaklaus neprisipažinimo, nežiurint aiškių įrodymų, ir 8, Raseinių apskrities bajoras Simonas Kulakauskis — savavališkame išėjime iš tėvynės, gyvenime Prusijoje svetima Janulio pavarde, pardavinėjime ir dažname gabenime Kauno gubernijon knygų ir brošiūrų, be to, įtariamas dalyvavime 1863 metais sukilėlių buryje.

Del visa to ir nustatant kiekvieno minėtųjų asmenų kaltumo rušį ir sąlygas, ją didinančias ar mažinančias, aš nuprendžiau: a, kunigus: Antaną Brundzą, Vincą Norvaišą, Praną Butkevičių, Kazimierą Eitutavičių, Motiejų Kaziliauską, Praną Stroupą, bajorą Simoną Kulakauskį ir valstietį Stanislovą Račiuką, kaip visiškai politiniu atžvilgiu neištikimus ir krašto gy-

venimui kenksmingus, ištremti apsigyvenimui aštrioje policijos priežiūroje: Brundzą, Stroupą ir Kaziliauskį Archangelsko gubernijoje, Norvaišą ir Kulakauskį Tomsko, Butkevičių Tobolsko ir Eitutavičių Viatkos; valstietį gi Račiuką Tomsko gubernijoje apsigyvenimui valdžios žemėje Valstybės Turtų Žinyboje; ir b. pinigų, išleistus vežant Vilniun areštuotus šiai bylai reikalingus asmenis (b. 17 rub. 10 $\frac{1}{2}$ kap. nuvežimui Eduardo Vyvulskio, apie kurį bus atskiras parėdymas); viso 126 rub. 48 kap. išreikalauti iš visų patrauktų bylon asmenų turto lygiai iš kiekvieno; butent: kunigų Brundzos, Norvaišo, Butkevičiaus, Eitutavičiaus, Kaziliausko, Stroupo, Dembskio, Butvydo, Grigaliunavičiaus; bajorų Rinkevičiaus ir Kulakauskio; miestiečio Tovgino ir valstiečių: Peteraičio ir Veronikos Nausėdavičienės. Jeigu kas nors minėtųjų asmenų neturėtų lėšų užmokėti jam prideramą dalį, tai nepriteklių išieškoti iš kitų kaltininkų turto, taip pat lygiomis dalimis.

Kartų davęs nurodymų Vilniaus gubernatoriui apie šio nusprendimo vykinimą apie asmenų ištrėmimą ten, kur nurodyta, turiu garbė pranešti Tamstos žiniai ir atatinkamam parėdymui, kad būtų išieškota ir išdan įnešta nustatytąja tvarka. Pasirašė: Generolas Adjutantas Potapov.

„ZVAIGZDES” PARDAVIMO DOKUMENTAI.

S u t a r t i s
tarp kun. A. Miluko
ir
kun. V. Varnagirio.

Už \$450.00 kun. V. Varnagiris Zvaigždės manageris varde L. Catholic Press Association apsiima parduoti be jokių skolų „Zvaigždę” ir jos viešą spaustuve kunigui A. Milukui, kuris apsiima sutverti draugystę po vardu: „Lith. Catholic Publishing Co.”

„Zvaigždės” pardavimo kontraktą abudu apsiima daryti Lapkr čio 5 d. š. m. ne vėliaus, kada kun. A. Milukas, užmokėjęs kun. V. Varnagiriui \$450.00 pradės išleidinėti Zvaigždę su nauja draugyste. — Sutartį patvirtiname savo parašais:

Kun. V. Varnagiris — Kun. A. Milukas.

Liudininkai: Kun. V. Dargis Kun. P. Jakštys.

Priėmiau ant rankos \$50, kuriuos apsiimu atiduoti kun. A. Milukui, jeigu aš neparduočiau „Zvaigždės” arba jis negalėtų pirkti nesusitvėres kompanijos.

Kun. V. Varnagiris.

Brooklyn, N. Y. Nov. 6 1903.

This agreement made this sixth day of November 1903 at Brooklyn. N. Y. by Rev. V. Var-

nagiris publisher of weekly „Zvaigzde” and Rev. A. Milukas on behalf of Lithuanian Catholic Publishing Co. (to be incorporated under the laws of Penn'a) of Shenandoah, County Schuylkill in the State of Penn'a.

Rev. V. Varnagiris hereby sells to Rev. A. Milukas following chattels, vz: 1) his weekly paper Zvaigzde with all its circulation and rights (all the debts and obligations to be paid by Rev. Varnagiris up to 5 day of December 1903) also subscription and all the advertisement contracts, 2) 12 making galleys and mailing machine with 150 lbs. of 10 pt type, 3) 1 cabinet with six fonts of job type and 2 composing sticks, the job type having been selected by Rev. A. Milukas on 5 day of Nov. 1903, 4) pair of chases 4 all brass double galleys and 12 single all books galleys, 50 lbs. of leads, slugs, all the column rules and head rules and cases used for bringing set up type locked in forms to press and Rev. Varnagiris will ship these things together with sixteen pages of locked type of weekly Zvaigzde (all advertisements being set up duly) f. o. b. cars at Brooklyn, N. Y. not later than 5 day of December, also up to that time he will defray all expenses of publishing the said weekly and mailing it to all its subscribers and, finally, he shall announce in the same weekly all the announcements sent be Rev. A. Milukas and after 20 of November 1903 he shall insert in the editorial page due notices that the paper is being published by Lithuanian Catholic Publishing Co. of She-

nandoah and also he shall observe all the directions sent him by Rev. A. Milukas in regard to publishing of the said paper during its period viz up to Dec. 5 1903. Rev. A. Milukas pays for all these above specified chattels and the work \$200 (two hundred dollars): \$150 (one hundred and fifty dollars) being paid before signing of this contract and the balance, \$50 to be paid, when all those chattels are in Shenandoah, namely after December 5 1903.

A. M. Milukas

V. V. Varnagiris.

Witness Rev. V. Staknevyčius

Sworn subscribed to before me a Notary Public this sixth day of November one thousand nine hundred & three

14 John R. Schryver

Notary Public

Kings Co.

N. Y.

* . *

Nuo 1903 m. gruodžio mėnesio pradžios „Zvaigždė“ ėjo kaip savaitraštis iš Senadorio, paskiaus (1909) iš Philadelphia, Pa. 1911 m. Vietoje Lietuvių Katalikų Spaudos Bendrovės ja leido A. Milukas & Co., pusininkai (partnership): Kun. A. Milukas ir Julė Pranaičiūtė. 1922 „Zvaigždė“ virto mėnesiniu žurnalu, o 1926 bertaininiu.

KĀ KALBA APIE „ZVAIGZDĒS” LEIDINIUS LIETUVOS ŽURNALISTAI SAVO SPAUDOJE.

I.

Kauno dienraščio „Ryto” N. 15 (2062) prelatas
A. Dambrauskas rašė:

„PIRMIEJI AMERIKOS LIETUVIŲ PROFESI-
JONALAI IR KRONIKA. (Iš kun. A. Miluko
paskaitų). Tomas I. Pranaičių Julės
leidinys, „Zvaigždės” spauda, Philadelphia, Pa.
1929 m. 250—12 in—8.

Amerikos Lietuvių gyvenimas mums maža
težinomas. Jis apsuptas tam tikru slaptinumo
šydu. Mes tiek težinom, kad jis labai skirias nuo
mūsiškio Lietuvoj. Bet koks jis yra iš tikrųjų,
apie tai mes artimesnio supratimo neturim. To-
dėl privalome būti ypatingai dėkingi tiems rašy-
tojams, kurie Amerikos lietuvių gyvenimą parodo
tikroje šviesoje.

Vienas tokių rašytojų yra kun. A. Milukas.
Jis daug metų yra išgyvenęs Amerikoje, klebona-
vęs ne vienoj Amerikos lietuviškoj parapijoj, da-
lyvavęs įvairiose Amerikos Lietuvių organizaci-
jose. Todėl jam yra gerai žinomas netiktai Ame-
rikos lietuvių gyvenimas, bet ir jų išikūrimo is-
torija. Turėdamas surinkęs tai istorijai daugybe
žinių, kun. Milukas yra nekartą jomis naudojęsis
savo paskaitose apie mūsų išėviją. Dabar tos

paskaitos išeina atskiromis knygomis. Leidžia jas žinomoji mūsų rašytoja, Amerikos „Žvaigždės“ bendradarbė, plė Julė Pranaičiūtė. Aukščiau minėtoji knyga — sudaro kun. A. Miluko paskaitų I-ji tomą. Jame daugiausia kalbama apie Amerikos „profesjonalus“. Profesijonaliais autorius vadina žmones, turinčius tą ar kitą profesiją, amatą, ar užsiėmimą. Dėlei to skaitytojas ras čia įdomių žinių ne tik apie pirmuosius Amerikon atvykusius kunigus, redaktorius, spaustuvninkus, rašytojus, daktarus, bet ir apie pirmuosius siuvėjus, kurpius, barzdaskučius, krautuvninkus, bankininkus ir kitokius biznieriūs.

Labai įdomios ir istorijos pirmųjų Amerikoje lietuvių bažnyčių. Jos buvo įkurtos bendrai lietuvių ir lenkų lėšomis, bet lietuviams neilgai teko jomis naudotis, nes lenkai jas sau pasisavinę ir lietuviai vėliau gavo statydinti savas atskiras lietuviškas bažnyčias. Taip buvo Shenandory, Samokine ir kitur.

Šalia lietuviškų parapijų steigimo, autorius aprašo ir pirmųjų Amerikoje lietuviškų draugijų įsikūrimą. Čia puola akis faktas, kad daugiausia tų lietuviškų draugijų — turi vardą Sv. Kazimiero Draugijų (pav. Brooklyne, Bostone, Chicagoje, Waterbury, New Yorke, Pittsburgė, Plymouthe ir k.). Tai parodo Sv. Kazimiero populėrumą amerikiečių lietuvių tarpe.

Vėliau tos draugijos susijungė į vieną „Visu Liet. Kat. Dr-ju Susivienijimą Amerikoje“.

Autorius savo veikale elgias kaip tikras istorikas. Jis netiktai faktus paduoda, bet ir kitų paduotus patikrina ir klaidingus atitaiso. Todėl nė vienas būsımasis mūsų išeivijos istorikas negalės apsieiti be šio sąžiningai sustatyto kun. A. Miluko veikalo.

Jis įdomus pasiskaityti ir šiaip jau lietuviams neamerikiečiams, nes parodo, kaip prasti, be-moksliški kaimiečiai lietuviai, atvykę Amerikon, įsikūrė, prasigyveno, tapo prekybos įmonių, spaustuvių, bankų savininkai.

O jau kas mano Amerikon ar kitur dangintis, tie būtinai turėtų atidžiai perstudijuoti šį veikalą, kad svetur nuvykę nebedarytų tų klaidų, kurių yr darę seni emigrantai.

Už šios knygos parašyma ir jos išleidimą gerb-autorius ir garbi leidėja yra verti iš mūsų visuomenės susilaukti nuoširdžios padėkos. Nes užfiksuodami savo rašiny žymią mūsų išeivijos gyvenimo dalį, yra patarnavę nevien išeiviams, bet ir apskritai mūsų tautos istorijai. Būtų geistina, kad panašūs veikalai netrukus pasirodytų ir apie mūsų išeiviją kituose kraštuose, k. a. Kanadoj, Argentinoj, Brazilioj, Pietų Afrikoj ir kitur.

A. Jakštas.

II.

Kultūros žurnalo „Vairo“ recenzentas S. Merkelis 1931 m. N. 1-me rašo:

SPAUDOS LAISVES IR AMER. LIET. ORGANIZUOTES SUKAKTUVES. Antra laida. Pranaičių Julės lėšomis A. Milukas and Co., Philadelphia, Pa. 782 — 8 nž. psl. 15 — 23 cm.

Kun. A. Milukas yra vienas iš kruopščiausių lietuvių literatūros medžiagos rinkėjų Amerikoje. Jis nepraleidžia nė vienos progos nė vienerių sukaktuvių apie jas plačiau nepakalbėjęs ar neparašęs. Daug jis įdomios lietuvių literatūros medžiagos yra paskelbęs „Zvaigždės“ žurnale. Pats buvęs aktingas spaudos draudimo gadynės veikėjas jis daugiausia ir rašo apie tuos laikus.

Sioje knygoje taip pat daugumas straipsnių yra kun. A. Miluko parašyti, daug medžiagos iš jo archyvo paskelbta. Taigi su šia knyga verta susipažinti kiekvienam lietuvių literatūros ir kultūros istorikui. Ji bus įdomi ir šiaipjau lietuvių inteligentui pasiskaityti.

Pirmiausia susipažinkim su knygos turiniu. Daug medžiagos yra apie šiuos mūsų literatūros ir spaudos veikėjus: Valančių ir Daukanta (9—63 p.; 315 — 319 p.), kun. Martyną Sederevičių ir jo padėjėjus (63 — 107 p., 254 — 257 p.), Petrą Kriaučiūną (151 — 170 p.), Kazimierą Jaunių (171— 187 p.), S. Gimžauską (183 — 201 p.), Joną Jąblonskį (202 — 205 p.), kun. Ad. Grinevičių —Jungtą (206—240 p.), Juoza Ložinskį (320—322 p.), Dr. P. Matulaitį (323 — 368 p.), ir Martyną

Jankų (404—414 p.), Yra trys straipsniai ir apie mūsų spaudos draudimo gadynės katalikiškosios literatūros kilimo centrus (Kretingos vienuolyną, Zemaičių ir Seinų kunigų sem.): Kretingos vienuolių kalinių darbuote (241—253 p.), Sv. Kazimiero Draugijos pradžia (287—291 psl.) ir Seinų seminarija (373—403 p.). Toliaus seka bendro pobūdžio straipsniai apie spaudos draudimą ir kovas dėl lietuviškųjų raštų — Lietuvių spaudos uždraudimo dokumentai 122—134 p. mūsų draudžiamosios literatūros keliai (135—150 p.), J. O. Sirvydo iš mūsų knygos kovų fronto (atsiminimai apie kontrabandnešius (265—286 psl.). Dar yra keletas mažesnių straipsnelių apie spaudos draudimą ir trumpai paminėtas Dydysis Vilniaus Seimas (292—297 p.).

Toliau reikia paminėti iš Amerikos lietuvių gyvenimo pora straipsnių — „Tėvynės Mylėtojų Draugija“ (418 — 424 p.) ir Amerikos lietuvių pirmieji profesionalai (425—695 p.). Šis pastarasis straipsnis gana ilgas ir duoda daug medžiagos Amerikos lietuvių gyvenimui nušviesti ir Amerikos lietuvių veikėjams pažinti.

Daugumas šios knygos straipsnių yra paskaitos, skaitytos įvairių sukaktuvių proga. Toms paskaitoms medžiaga semta daugiausia iš kan. dr. J. Tumo, prof. Biržiškos, prof. kun. Alekno ir kitų raštų. Taigi, kun. A. Miluko raštai kompiliacijos retkarčiais pajvairintos jo paties atsiminimais. Žinoma tie jo raštai yra skirti Amerikos lietuviams, todėl jų praktiška reikšmė yra didelė. Mums, lietuviams, kun. A. Milukas daug įdomes-

nis ten, kur jis duoda naujos, dar niekur ne-
spaudintos medžiagos. Pav., rašydamas apie dr.
P. Matulaitį arba 1904 m. korespondenciją (iš
„Zvaigždės“, ir „Dirvos Žinyno“ archyvo) (706
—750 psl.). Daugumas šios knygos straipsnių
jau yra buvę išspausdinti kituose žurnaluose
daugiausiai „Zvaigždėj“), laikraščiuose ir atski-
romis knygelėmis. Žinoma, tas faktas rodo, kad
kun. A. Miluko raštai yra mėgiami ir skaitomi ..

Knygos turinį pajvairina daug mūsų literatū-
rų ir lietuviškos spaudos platintojų fotografijų.
Be to, keliolikos rankraščių faksimilės, taip pat
dailiai išspausdintos.

Šio veikalo kalba palyginti daili ir graži.

III.

„Lietuvos „Aidė“ V. B-nas. 1931 m., 12-me
rašo:

AMZINAS PAMINKLAS SPAUDOS DRAUDIMO LAIKU DARBUOTOJAMS.*)

Apie mūsų vargų ir kovų dėl spaudos laikų
jau nebe vieną knygą turime parašytą. Rašė
apie tai kan. J. Tumas, rankiojo atsiminimus P.
Ruseckas, išleidęs du tomu „Knygnešio“, esama
nemažai ta tema rašinių ir kitų autorių (A. Jakšto,
A. Rucevičiaus, Pr. Mašiotto ir k.) Bet nei viena
tų knygų savo turiniu nėra nušvietusi Amerikos
lietuvių vaidmens tautiniame lietuvių atgimime.
Šio rašinio autoriui, beviešint neseniai lenkų

*) „Spaudos laisvės ir Amer. liet. organizuotės sukaktuvės“, Ant-
ra laida. Pranaičių Julės lešomis. A. Milukas ir Co., Philadelphia, Pa.

okupuotame Vilniuje, bežiūrinėjant L. Mokslo Draugijos archyvą, puolė į akį vienas įsidėmėtinas piešinys jame atvaizduotas schematiniai apibrėštas Lietuvos žemlapis, kurį apšviečia trys šviesos šaltiniai: vienos iš užjūrio — tai Amerika, kitas iš užnemunio — tai Tilzė, ir trečias iš vidurio Europos — tai Sveicarija.

Tas schematinis planas, buvęs vienas iš eksponatų tarptautinėje parodoje Paryžiuje, regiu 1898 m., (1900 m. Red.), sako daug nemalonumų padarė rusų valdžios atstovams, nes užsienis pamatė, kad tik iš svetur apšvietos spinduliai Lietuvą tepasiekė.

Kalbamajam plane Amerikos apšvietos spinduliai nubraižyti visų riškiausiai — ir, berods, tai pilnai atatiko anų laikų padėtį. Šalia tilžiškės kontrafakcinės literatūros, daugiausia spaudinių į Lietuvą iš Amerikos buvo gabenama, nes ten ir knygos ir laikraščiai laisvai buvo spaudinami.

Spaudą atgavus ir Lietuvos gyvenimo sąlygoms besikeičiant, tas Amerikos lietuvių spaudos vaidmuo ėmė nejučiomis mažėti ir šiaudien visuomenėje mažai kas beatmena anuos lietuvių tautai sunkiuosius laikus, kada mūsų užjūrio broliams teko Lietuvos švietėjų ir tautinės samonės kėlėjų vaidmenį vaidinti. Darbas buvo varomas visų išvien: ko nepajėgė čiabuviai ar Mązosios Lietuvos talkininkai, tai atliko užjūrio broliai, teturėdami prieš akis vieną tikslą: laisvą ir laimingą tautos ateitį.

„Spaudos laisvės...“ autorius ir leidėjai, suprasdami anais laikais nuveiktų darbų visiems

atmintiną svarbą, parūpino kapitalinį veikalą, kuriame lygiai Lietuvos, lygiai Amerikos lietuvių kontrafrakcinis veikimas plačiai nušviestas. Veikalo turinys sudarytas nešilaikant nei chronologinės tvarkos, nes tai, ištikrųjų sunku buvo įvykdyti: jame daug randame atsiminimų, biografijų, net atskirų studijėlių. Dėl tų priežasčių „Spaudos laisvės... ir t.t. sukaktuvių“ knyga tenka ne monografija (kaip iš jos vardo galima būtų spėti), bet rinkiniu brangintinos mūsų kultūros istorijai medžiagos, tikrai kruopščiai surankiotos ir rūpestingai sutvarkytos.

Viso knygoje yra bemaž 800 puslapiai teksto, suskirstyto atskirais straipsniais — viso apie 60. Pakaktų tų straipsnių pavadinimus išrašyti, kad įsitikintume, jog „Spaudos ir t.t. sukaktuvių“ knygos turinys tikrai įdomus. Bet šiuo atveju tai būtų per ilgą ir persunku. Todėl, manding, pakaks nurodyti labiau išsidėmitinas rašinių rūšis, užtinkamas aprašomoje knygoje. Pirmučiausia — „Spaudos ir t.t. sukaktuvių“ knygoj daug vietos paskirta atsiminimams apie vysk. M. Valančių ir joje darbų aprašymams. Tokių rašinių knygoje randame šešis. Toliau, minėtini pluoštai žinių apie garsųjį knygnešį ir knygnešiu autorių kun. Sederevičių, apie Petrą Kriaučiūną, apie Kazimierą Jaunių, apie šv. Kazimiero dr jos pradžią, apie Didįjį Vilniaus seimą, apie d-rą P. Matulaitį, apie Seinų kunig seminariją, apie „Aušros“ laikus, apie M. Jankų, apie d-rą J. Sliupą, apie kun. Juškevičių, „Amerikos Lietuvių Kroniką“, apie išeiviją, apie kun. A. Burba, apie L. Moklo Dr ja ir t.t.

Pabaigoj turiningo ir vairaus teksto eina gausus ir įvairus rankraščių faksimilių skyrius, kuriame randame atvaizduotų d-ro J. Basanavičiaus, A. Jakšto, Geručio, Serno, Totoraičio, Civinsko ir k. rankos raštą.

Skaitytojų patogumui, norint kuria nors viena tema atsidėjus pastudijuoti, gale knygos pridėti trys sąrašai paminėtų laikraščių, knygų ir raštų sąrašas, paminėtų įstaigų sąrašas ir paminėtų vietų sąrašas.

Zodžiu, „Spaudos laisvės ir t.t. sukaktuvių“ knyga tai dar platesnis ir išsamesnis, negu „Knygnešiai“ ir kiti raštai veikalas amžinas paminklas spaudos draudimo laikų darbuotojams kultūros dirvoje pastatytas. Vien, kas prikiština šiai tikrai brangiai knyga — tai kalbos ir rašybos nevienodumas. Kalbą pataisius, autorių individualybė, rasit, nebūtų nukentėjusi, o skaitytojui parankiau būtų buvę. Iliustracinė dalis ir spauda irgi gražesnės galėjo būti.

IV.

PRELATAS DAMBRAUSKAS APIE „VIESNAGE ŠESTOKUOSE“.

Prnaičių Julės Viešnagė Šeštokuose. Autorės lėšomis, Philadelphia, Pa., 3654 Richmond str., 214 psl. m. 8.

Žinomas mūsų rašytojas ir veikėjas kun. A. Milukas 1923 metais yra pavedęs šios knygos autorei aplankyti jo senutę matiną, gyvenančią Šeštokuose. Pildydama šį prašymą, autorė tais pat metais atvyko Lietuvon, aplankė ne tik Šeštokuose gyvenančius kun. Miluko gimines, bet pabuvojo ir Kaune ir Klaipėdoj ir mūsų pajūrio kurortuose, visur atidžiai domėdamasi Lietuvos žmonių gyvenimu.

susidariusia nauja valstybės tvarka, jos gerumais ir netobulumais. Turėdama didelę stebėjimo dovaną autorė iš tos kelionės prisirinko daugybę įvairiausių įspūdžių, kuriuos šioje knygoje trumpais bet gyvais bruožais ir aprašo; kaip kino filmoj slenka čia vienas po kito įvairiausi tipai. Štai neišauklėta storžievė pikčiurna majorienė, nei ačiū nesakanti už padarytus jai patarnavimus; štai jauna sveika ir sumani dzukaitė bevažiuojanti kelintą kartą Kaunan į Norkaus kontorą laivakortės atsiimti ir vis jos negaunanti, nes kontoros tvirtinimu, jos brolis dar nevisus pinigus už laivakortę teatsiuntęs; štai kun. Miluko senutė motinėle savo laiku uždraustas knygas slėpusi, žandarus nugirdžiusi, jų suareštuotą kunigą išvadavusi ir daug daug savo amželi gražių darbėliu nuveikusi. Neužmirštas ir autorės bendradarbis — patsai kun. A. Milukas. Jo nuopelnai spaudos draudime ir karo metu gana plačiai ir teisingai nušviesti. Primintas ir kun. Miluko įskundėjas Amerikos lietuvis; dėliai to įskundimo Amerikos valdžia per visą karo laiką buvo uždėjus kun. Milukui sunkią pareigą — visus spausdinamus savo raštus versti angliškai. Kiek per tai be reikalo sugaišta laiko, kiek tiems vertimams išleista pinigų, sunku ir apsaityti. Gerai padarė autorė, kad to, dabar Kaune gyvenančio lietuviu išdaviku nepareiškė vardo. Nes žinant, kas tai padarė, sunku būtų buvę susilaikyti nespjovus jam į veidą.

Įdomus taipgi autorės pasakojimas ir apie Salemono Banaičio jaunystę ir jo narsius uždraustų knygų platinimo būdus.

Palangoj autorė susitinka su įdomiu, bet nekoku lietuviu amerikietės tipu. Duoda charakteristiką ir dviejų nesimpatingų ponių ministerienų. Be reikalo tik priduria iš jų gyvenimo smulkmenų, iš kurių norinčiam nesunku atspėti ir kas jos pačios per vienos. Aš bijaus, kad čia nebūtų per daug sutirštintos varsos. Tikrumoj tos ponios ministerienės gal nėra jau taip peiktinos, kaip jos šioj knygoj nupieštos.

Autorės atpasakotas karininko pasakojimas apie mūsų kariuomenės organizavimo pradžia būtų ne pro šalį paskaičius ir mūsų prokuratūrai. Jai priderėtu, kad ir vėlai, padaryti teisybę ir kariuomenės bei valstybės skriaudiką tinkamai nubausti.

Išvestų šiame veikale tipų galeriją papildo dar lietuviu bolševiko daktaro šeimyna ir dvi komisarės žydaitės. Autorė gina Lietuvą nuo šių dviejų šmeižtų, bandydama įrodyti, kad Sovietų „rojus“ toli nėra taip gražus, kaip jiedvi mono, bet, žinoma, jų neįtikina.

Netrūksta čia ir panegirikų kai kuriems Lietuvos veikėjams, k. š. A. Smetonai, generolui Nagevičiui, A. Jakštui ir k.

Būdama pati amerikietė, autorė nepaliko nepalietus ir Amerikos lietuvių santykių su naujai susikūrusia mūsų valstybe. Ji tei

singai nušviečia iš vienos šalies nepamatuotas lietuvių amerikiečių pretenzijas, o iš kitos — ir mūsų buvusių valdžių nemokėjimą suprasti teisingus tu pačių amerikiečių interesus ir savo nedovanotinu biurokartizmu kludžiusiu jiems pirktis žemės sklypelį ir susikurti kokią pramonės įsteigėlę. Ji tiesiog piktinasi tuo, kad mūsų valdžios už auksą greit duodavusios leidimus įvažiuoti Lietuvon iš Rusijos įvairiems nelietuviams, palaikantiems pas mus rusų kalbą ir simpatizuojantiems rusų bolševizmui, ir net nesigailėdavusios jiems šiltų vietelių valdžios įsteigose ir pačioje kariūmenėje, o savo broliams amerikiečiams neparodžiusios nė pusės to palankumo. Rusų kalba mūsų karininkų tarpe atrodo autoriui nepakencijama anomalija. Ji klausia, argi neatsirandą protestų prieš tą rusicizmą. Ir gauna atsakymą, kad protestantų būta, bet už savo narsumą jie gavę „netikėtą paaugštinimą zuikių šaudyti provincijon“. Tai buvo autorės rašyta 1923 m. Reikia tikėtis, kad dabar nei panašūs protestantai, nei tokie paaugštinimai nebėra jau reikalingi.

Nemažai šioj knygoj patiekta ir asmeniškų autorės sumanymų, projektų, pasiūlymų. Pav. tiek amerikiečiams, tiek Lietuvoj gyvenantiems mūsų broliams ji siūlo laidotuvių ir paminklų išlaidas sumazinti iki minimumo, o sutaupytas tuo būdu sumas paversti stipendijomis mokslus einančiam jaunimui šelpti. Lygiai įdomus ir kitas autorės projektas. Pastebėjus, kad mūsų jauni rašytojai terašo daugiausia beprasmius futuristiškus niekus, ji išreiškia sumanymą — sukurti atskirą fondą premijoms už veikalus, parašytus mūsų tautos istorijai bei gyvenimui nušviesti k. š. už dailias istoriškas apysakas, tautiškus epus ir p.

Labai įsidėmėtinas ir trečias gerb. rašytojos pasiūlymas apie mūsų valdininkų atostogas. Ikšiol jų dauguma veržias į mūsų pajūrio kurortus. Ten nuvykę, o neturėdami užtektinai lėšų, jie gauna gyventi blogiausiose sąlygose, per tai tos atostogos jų sveikatos visai nepataišo, o jų biudžetą visai suardo. Taipgi autorė ir pataria valdininkams vykti atostogoms į kaimą pas savo tėvelius bei gimines. Ten ras ir sveiką orą ir valgi, o išlaidas sumažins gal daugiau negu per pusę. Taip beatostogaudami valdininkai nenutoltų nuo laudies, geriau suprastų kaimiečių vargus, galėtų aukščiau pakelti jų valstybišką susipratimą ir šiaip jau daug gera kaimui padarytų. Mintis sveika, graži, verta plačiai paskleisti valdininkų, ypač žemesniųjų, tarpe.

Ne vienoj šios knygos vietoj paliesta ir lietuvių amerikiečių gyvenimas. Ypač įdomiai nupiešti Amerikos lietuvių klebonų santykiai su parapijiečiais. Pasirodo, lietuviai visur linę į opoziciją. Neturėdami savo lietuviškų prezidentų, ministerių, kuriuos galėtų kri-

tikuoti, peikti, mūsų broliai amerikiečiai visą savo opozicijos energiją nukreipia dažniausiai prieš savo kleboną, ypač kai jis kuriam laikui išvažiuoja atostogų. Nekieno nebekliudomi opozicionieriai pavaro tuomet taip energingą agitaciją, kad klebonui iš atostogų sugrįžus, parapijiečiai nebenori jau nė klebonijon įsileisti. Dėliai to dauguma klebonų amerikiečių ir vengia važiuoti atostogų. Dalykai keisti, bet patvirtinti faktais.

Šioj savo trumpoj recenzijoje, aš, žinoma, toli gražu ne visą teatpasakojau šios knygos turinį. Skaitytojas ras joj daug ir kitų įdomių žinių ir pastabų. Ji skaitos tikrai kaip apysaka, nors čia nėra nieko kas būtų prasimanyta bei iš piršto išlaužta. Autorė ne fantazijuoja, bet piešia tikrą gyvenimą, vietomis gal net per daug atvirai vilkdama aikštėn ir tokius dalykus, kurie gal geriau būtų buvę bent kiek pridengus.

Turinio įdomumui prilygsta veikalo kalba. Ji gyva, daili, turtinga išsireiškimais. Filologai pedantai, žinoma, rastų ne vieną prikištiną dalyką. Mes pasitenkinsime čia tik pažymėję vieną nelabai vykusį būdvardį asmenis,io, asmeniai, viet. asmeninis, asmeniškai. Netaisyklingai taipgi rašo autorė paojus vieton pavojus (slg. lot. žodj pavere).

Autorė yra išleidus šį veikalą savo lėšomis. Pelną iš jo ji skiria savo brolio a. a. kun. Justino Pranaičio vardo stipendijai įkurti prie Lietuvos Universiteto.

Reikia tikėtis, kad šią taip įdomią knygą ir taip simpatingam tikslui išleista, mūsų visuomenė greitai išgrobstys. Ji verta kiekvienam mūsų inteligentui perskaityti.

A. Jakštas.

(1928 „Lietuvos Aids“ N. 104 — VI — 11 d.)

V.

„Lietuvos Aidas“ XII 29 d. N. 269.

LAISVOSIOS LIETUVOS ATLANKYTU.
Iš Pranaičių atsiminimų. Autorės
lėšomis „Zvaigždės“ spaustuvėje, Philadelphia,
Pa. 1928. 357 psl. gr. in. 8.

Autorė trejopai laiminga: vieną, kad galitoli-
mas keliones atlikti; antrą, kad moka tose ke-

lionėse daug ko pastebėti ir savo išpūdžius dailiai aprašyti; trečią; kad savo kelionių aprašymus gali „savo lėšomis“ taip puikiai išleisti.

Siame naujame savo veikale autorė teikia žinių apie savo kelionę iš Amerikos Lietuvon. Iškeliauja ji 1922 m. gruodžio mėn. Laimingai perplaukus okeaną ir su dideliu vargu pervaziavus per Vokietiją, pačiam Kūčių vakare pasiekia ji Kybartus, o pirmą Kalėdų dieną atvyksta Kaunan.

Būdama karšta patriotė, ji tarianti galėsianti čia pasilsėti, pasidžiaugti nauju lietuvių gyvenimu, nauja mūsų valstybės tvarka. Deja, skaudžiai apsigauņa. Pasamdytas stoty vežikas nesugeba surasti nurodytos gatvės ir namų. Pati Lietuva sutinka ją, kaip ir kitus brolius amerikiečius, šalta su biūrokratišku formalizmu, laiko ją svetimo krašto piliete, vargina ją ilgais „meldavimais“ ir po ilgų baladonių teišduoda jai leidimą gyventi Lietuvoj tik vienam mėnesiui.

Matydama mūsų naujo valstybės aparato netobulumą ir net nedovanotiną kvailumą, ji tariasi patarnausianti ir amerikiečiams lietuviams ir pačiai anų laikų mūsų valdžiai aprašydama su visomis smulkmenomis tikrai idiotišką tuometinę pasų ir „meldavimosi“ procedūra.

Tuo savo aprašymu ji tikrai atkeršija ne tik už savo, bet ir visų brolių amerikiečių vargus ir pažeminimus, patirtus Lietuvos policijos įstaigoje. Bet būdama teisinga, ji neužmiršta pažymėti ir išimtis: vieną geraširdį valdininkėlį ir vieną „džente!moną“ — policininką, parodžiusį kur kas daugiau proto ir takto, negu jo viršininkai.

Nemažesnio nemalonumo patiria autorė ir anų laikų Kauno pašte, atėjus atsiimti jai adresuoto siuntinio. Cia rusiškai kalbanti valdininkė iškelia abejojamą net autorės lytį, dėl to, kad jos amerikietišrame pase buvo parašyta Julė Pranaitis, o ne Pranaičiūtė.

Bet autorė — kieto būdo. Ji nugali visas kliūtis, gauna leidimą gyventi Lietuvoje, kiek jai reikia, aplanko žymesnes jos vietas, pamato lietuvių gyvenimą tiek laikinoj sostinėj, tiek ir provincijoj. Visus savo išpūdžius ir patyrimus ji surašius siunčia Amerikos „Zvaigždei“ atskirais laiškais, o dabar tuos laiškus krūvon surinkus, išleidžia atskirą knygą.

Beskaitant ją, atgyja, lyg kino filmoj, visas 1923 metų Lietuvos gyvenimas. Štai tų metų užgavėnės su visokiais koncertais, vakarais, o ypač baliais, kur įvairiausi svaiginamieji gėrimai, ypač šampanas, liejasi, kaip iš „gausybės rago“ ir kur šokta lig 6 val. ryto. Vienas tų balių (Ukio Banko) autorės žiniomis prarijęs ne mažiau 25,000 litų!

Štai vėl 16-o Vasario šventė, su jos iškilmingomis pamaldomis, demonstracijomis, kalbomis, iliuminacija ir „suktiniu“ ne vietoj. Štai III-jo Liet. Katalikų Kongreso posėdis su kun. Krupavičiaus kalba, kurioj jis barė klebonus, kad taip „svarbaus reikalo nenori suprasti ir neduoda savo arklių agitacijos reikalams“ (60 psl.).

Toliau eina Lietuvių laivyno vėliavos pašventinimas, lydymas mūsų eksporto statistika ir nurodymu nuostolių dėl neturėjimo savo laivų. Ne-

užmiršta ir gegužės 1 d. šventė pasibaigusi milicinko Zitinevičiaus nušovimu. Paminėtos ir jojo laidotuvės, kuriose dėl vidaus ministerio Olekos pasivėlinimo, gedulinga procesija turėjo laukti iš-tisą valandą.

Bet ir čia negalas. Štai dar III Seimo atidarymas, štai visokios gegužinės, štai įvairios tragikomedijos dėliai butų stokos. Štai abejingos visuomenės liūdnas vaizdelis, šta ištisą savaitę laively laikomas nuskindušo garlaivio mašinisto lavonas, teleistas palaidoti tik tuomet, kai prieplaukos žydai ėmė skustis dėl nepakenčiamo dvokimo... ir t.t. ir t.t.

Autorė visur parodo pastabumą, sugebėjimą greit orientuotis mūsų santykiuose, o taipgi ir nemaža civilinės drąsos. Kur reikia, ji pasako tiesos žodį ir Lietuvos valdžiai ir mūsų jaunimui ir karininkams ir patiems žydams. Kas autoriui atrodo tiesa, tą ji ir pasako atvirai nesistengdama tiesos vynioti į bovelną.

Taigi šis veikalas yra visiems rekomenduotinas ir skaitytinas. Mūsų puristai ras čia be abejo ne vieną prikištiną kalbos dalyką. Bet kam rūpi turinys daugiau, negu kalba, tas autorės amerikietiško beveik nepastebės.

Kas aukščiau pasakyta, liečia vien I-ją šio veikalų dalį (1—127 pls.), nes antrąją jo dalį sudaro „Viešnagė Seštokuose“, kuri jau seniau buvo mano recenzuota „Lietuvos Aide“. Prijungimas tos antrosios dalies prie autorės atsiminimų ne tik nenkenkia autoriui, bet anaipatol jo vertę žymiai padidina, nes gautas iš čia 1923 m. Lietuvos vaizdas tampa kur kas pilnesnis ir reljefiškesnis.

A. Jakštas.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Apeigos Rymo katalikų Bažnyčios. Lenkiškai parašė kun. J. Lunkevičius. Vertė Gerutis. Antra laida, 188 pusl.	.60
Antanukas. Apysaka B. Pruso. Vertė Selimas. Antra laida. 40 pusl.	.15
Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtmečiuje. Istoriška apysaka. Parašė Dr. V. Prietris. Penki tomai, 488 pusl.	2.50
Anima Villis. Marės Radzevičiūtės apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antra laida, 162 pusl.	.75
Bajoro Vuošvis. Apysaka iš lietuvių gyvenimo. Parašė Jonas Kmitas. 63 pusl.	.15
Biurokratai. Apysaka iš paskutinių atsitikimų Lietuvoje. Parašė Jonas Kmitas. 79 pusl.	.25
Fabiolė arba Bažnyčia Katakumbose. Kardinolo Wiseman'o. Vertė Vytautas. 354 pusl.	1.00
Gyvačių Karalius ir kitos apysakėlės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 31 pusl.	.10
Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičių Julė. 380 pusl., 102 iliustracijos (paveikslai), audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais, paausotais kraštais	3.50
Iš daktaro pasakojimų. Rudens diena. Sulaukė. Parašė Šatrijos Ragana. 69 pusl.	.25
Išvakarės gret Lemano ežero. Parašė kun. M. Morauskis. Vertė Gerutis. 172 pusl.	.75
Išpažinties Istorija. Prancuziškai parašė kun. A. Guillois, vertė kun. A. M. Milukas. Antras leidimas 1916 m.	.50
Kova ties Žalgiriais. Istoriška drama keturiuose aktuose. Parašė Savasis (Dr. V. Pietaris). 31 pusl.	.25
Kunigo giminė. Parašė J. Gerutis. 68 pusl.	.20
Kaip Elziūtė praleido Šv. Jono dieną. Parašė P. D. 63 pusl. ..	.20
Krasauninkas—Laižybos—Dievo žmonės. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 28 pusl.	.10
Kun. Dr. M. Gustaičio, Du laiškų iš Kelionės	.05
Kun. Dr. M. Gustaitis.....	.5
Laisvės Metu. Apysaka iš paskutinių atsitikimų. Parašė Antanas 1908 m. 187 pusl.	.75
Laiškai iš Kelionės po Palestiną. Kaštai kun. Antano Miluko. 94 pusl.	.50

Užprašymus ir pinigų "ŽVAIGŽDĖ" 3654 Richmond St.
adresuokit: Philadelphia, Pa

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istoriskos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	.75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žymesni vėrai ir typai. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	1.50
Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengė Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinolo gromata apie Patrijotizmą ir Išlaikymą	.05
Moterystė ir šeimyna. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl	.50
Mūsų Socijolistai. Apsaka iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.	.15
Melagių Dėdė. Vaizdelis iš Dzukų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.	10
Nekaltybė. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.	.25
Ne Mieste Laimė. Prancužiškai parašė Pierre L'Ermite. Lietuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tulės šeimos. Vertė P. Str. 81 pusl.	.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranausko Eilės. Kaina	.05
Pasakyk Matušei, Agnieška, Ant Garlaivio. Tris Šatrijos Raganos apsakos.	.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.	1.10
Pikta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviškai vertė Idlargas. 72 pusl.	.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.	.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su paveikslais. Spaudon parengė kun. A. Milukas. visi 4 tomai	3.50
Drutais audeklo apdarais	4.00
Skuros apdarais	5.00
Skuros apdarais, paausuotais kraštais	5.50
Šiapus ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.	.60
Susiskaldėliai. Vaizdelis iš mūsų sodiečių gyvenimo. Parašė J. Gerutis. 62 pusl.	.20

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstytas visas Katalikų Teologijos mokslas. 285 psl.	1.00
Trumpas Katekizmas	.10
Vaičiūčio Eilės. Su velionio plačia biografija ir paveikslu. 157 psl.	.75
Valdimierius. Apysaka. 47 psl.	.10
Pergyventos Valandos (Karvojaus Laiškai). Parašė K. A. K. 140 psl.	.60
Jonukas Karklynas eina Lietuvos pažintu. Parašė Prietelis. 47 psl.	.20
Socijalistai Kas jie? — Iškur atsirado? — Ko nori? Parašė Dr. A. Civinskas. 124 psl.	.15
Gera Išpažintis Verta šv. Komunija. Kun. P. Saurusaičio. psl. 68	.10
Satrijos Raganos, Saulei nusileidžiant, Iš mūsų karionės. Kalėdų Vakarai. 62 psl.	.15
„Aušros“ 40 Metų Sukaktuvėse. 1883 — 1923. (Perspaudinta iš 1923 m. Gruodžio Mėnesio „Žvaigždės“). 261 psl.	2.00
Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku Atžvilgiu. Parašė kun. Antanas Jusaitis. 112 psl.	.75
„Žvaigždės“ 1922 metų kompletas	\$2.50
„Žvaigždės“ 1921 „ „	2.50
„Žvaigždės“ 1920 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1919 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1918 „ „	3.00
„Žv.“ 1917 „ „	3.00
„Žv.“ 1916 „ „	3.00
„Žv.“ 1915 „ „	3.00
„Dirvos Žinyno“ kompletai	3.00
Keliolikos metų „Žvaigždės“ kompletai \$5 kiekvienas.	

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
adresuokit: Philadelphia, Pa.